

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Jeanette Lundius

Reserveringsmöjligheter för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag

Är företagsfond en lämplig ersättning?

LAGM01 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Mats Tjernberg

Termin för examen: VT2015

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Metod och material	7
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Begrepp och terminologi	8
1.6 Disposition	9
2 RESERVERINGSMÖJLIGHETER HISTORISKT SETT	10
2.1 Inledning	10
2.2 Före skattereformen	10
2.2.1 Investeringsfondssystemet	10
2.3 Skattereformen	12
2.3.1 Skatteutjämningsreserven	13
2.4 Slutsatser	16
3 RESERVERINGSMÖJLIGHETER ENLIGT NUVARANDE REGLERING	18
3.1 Periodiseringsfonder	18
3.1.1 Bakgrund	18
3.1.2 Avsättning till periodiseringsfond	19
3.1.3 Återföring av periodiseringsfond	20
3.1.4 Överföring av periodiseringsfond	21
3.1.5 Syftet med periodiseringsfonder	21
3.2 Expansionsfond	23
3.3 Ersättningsfond	24

4	ETT FÖRENKLAT NEUTRALT SKATTESYSTEM	26
4.1	Huvuddragen i utredningen	26
4.2	Sammanfattning av nuvarande reglering på området	27
5	FÖRETAGSFOND	29
5.1	Utredningens förslag	29
5.1.1	Återföring av företagsfonden	29
5.1.2	Ingen beskattning av företagsfonden	30
5.1.3	Räntebeläggning av företagsfonden	30
5.1.4	Storleken på avsättning till företagsfond	31
6	SYNPUNKTER PÅ FÖRSLAGET	33
6.1	Skatteverket	33
6.2	Svenskt näringsliv	33
6.3	Sveriges advokatsamfund	35
6.4	Övriga remissyttranden	35
6.5	Särskilt yttrande	36
6.6	Sammanfattning	37
7	ANALYS OCH SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	39
7.1	Resultatutjämnning	39
7.2	Förenklingsaspekter	41
7.3	Neutralitetsaspekter	42
7.4	Avslutande kommentarer	43
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	45

Summary

Swedish company taxation is based on a principle implying that the fiscal year is closed, which means that the calculation of a company's result shall be limited to that period of time. For long, there have been possibilities to make deviations from this principle through loss equalization between years. Such a possibility means that a loss arising one fiscal year after calculating the taxable income, may be set off against profits relating to other fiscal years. The legislature has always wanted to keep some form of open-balancing, which was approached by introducing 'periodiseringsfonden' which were the first explicit rules regarding loss carry back.

Over the years the fiscal possibilities of provisions have succeeded each other and the incentives to the changes is separated. Since mid 1900s one of the central aims have been to increase neutrality between on one hand the taxation rules for sole traders as well as for trading partners, on the other hand rules applied for limited liability company. Meanwhile many of these adaptations entail complex regulations, which thereby is criticized for that reason.

According to today's regulation sole traders and partners in trading companies have a possibility to set off assets through six different funds. The inquiry, which this thesis describes and analyses, aims to propose simplifications regarding today's taxation rules for this group of traders. The inquiry suggests that a new provision possibility – 'företagsfond' – is introduced to replace five of the six current funds. 'Företagsfonden' is suggested to be constructed in a way that implicates that profits which is set off can't be taken out for personal consumption. It is also proposed that 'företagsfonden' should not be limited in time nor be taxed. However, the investigators believe that the fund should bear interest.

The inquiry has been criticized for not adequately investigate and analyse the consequences of the proposal. Further it is asserted that the proposition indeed means a major simplification in some regards, but it generally will be at the expense of neutrality. The inquiry, in similarity to previous changes in taxation rules for sole traders and partners in trading companies, stand before a tug of war between neutrality and simplification.

This thesis concludes that the inquiry that is covered, not sufficiently has analysed the possible implications of the proposed changes. It can clearly be inferred that a simplification in many cases must be at the expense neutrality, but for this to be accepted the effects must be further investigated.

Sammanfattning

Inom svensk företagsbeskattning gäller principen om beskattningsårets slutenhet, vilken innebär att beräkningen av ett företags resultat som utgångspunkt ska avgränsas till den perioden. Det har länge funnits möjlighet att göra avsteg från principen genom förlustutjämning mellan år. En sådan möjlighet innebär att en förlust som uppkommer vid beräkning av den skattepliktiga inkomsten ett år får räknas av mot vinster hänförliga till andra år. Från lagstiftarens sida har det alltid varit önskvärt att bibehålla någon form av öppen resultatutjämning, vilket närmades genom införandet av periodiseringsfonden som var de första uttryckliga reglerna avseende förlustutjämning bakåt.

Genom åren har de skattemässiga reserveringsmöjligheterna avlöst varandra och incitamenten till ändringarna har skilts sig åt. Sedan mitten på 1900-talet har ett genomgående syfte varit att öka neutraliteten mellan å ena sidan beskattningsreglerna för enskilda näringsidkare samt delägare i handelsbolag, å andra sidan reglerna gällande för aktiebolag. Samtidigt har flera av dessa anpassningar medfört komplexa regelverk som därmed har kritiserats av den anledningen.

Enligt nuvarande reglering har enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag möjlighet att sätta av medel genom sex olika sorters fonder. Utredningen, som förevarande uppsats redogör för och analyserar, syftar till att föreslå förenklingar avseende nuvarande beskattningssystem för just denna grupp företagare. Förslaget innebär att en ny reserveringsmöjlighet – företagsfond – införs och ersätter fem av de sex tidigare fonderna. Företagsfonden föreslås vara konstruerad på så sätt att de vinstmedel som kan sättas av inte kan tas ut för privat konsumtion. Vidare föreslås att företagsfonden inte ska begränsas i tiden och inte heller beskattas. Däremot anser utredningen att fonden ska räntebeläggas.

Utredningen har kritiserats för att inte i tillräcklig mån ha utrett och analyserat konsekvenserna av förslaget. Vidare framhålls att förslaget visserligen innebär en stor förenkling i vissa avseenden, men att det överlag blir på bekostnad av neutraliteten. Utredningen, i likhet med tidigare ändringar av beskattningsregler för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag, står inför en dragkamp mellan neutralitet och förenkling.

Genom uppsatsen dras slutsatsen att den utredning som berörs, inte i tillräcklig utsträckning har analyserat eventuella konsekvenser av de föreslagna ändringarna. Det kan tydligt utläsas att en förenkling i många fall måste ske på bekostnad av neutralitet, men för att det sagda ska kunna accepteras måste effekterna utredas ytterligare.

Förord

Det är med lika delar sorg och glädje jag avslutar min studietid i Lund. Det tar emot att lämna mitt arbete som amanuens vid Juridiska fakulteten – ett arbete som jag har älskat och som har lärt mig otroligt mycket. Samtidigt är det otroligt roligt att bli klar med utbildningen och det är med stor förväntan jag flyttar till Stockholm för nya äventyr.

Jag vill tacka min handledare, professor Mats Tjernberg, för vägledning under uppsatsskrivandets gång och vid val av uppsatsämne.

Vidare vill jag rikta ett enormt tack till alla nuvarande och gamla kollegor i repen. Utan er hade tiden på Juridicum aldrig varit densamma. Tack för tusentals skratt genom åren.

Tack till mina underbara vänner och släkt för att ni alltid stöttat och uppmuntrat. Speciellt tack till mina älskade syskon Louise, Amelie och Axel för oändlig kärlek och stöd.

Det absolut största tacket vill jag rikta till min mamma, Anne Sundén, för outgrundlig kärlek och för gränslös uppmuntran, förståelse, hjälp och vägledning i livet. Utan dig hade det aldrig gått.

Lund 26 maj 2015

Jeanette Lundius

Förkortningar

K-surv	Avsättning till skatteutjämningsreserv beräknad på beskattat eget kapital
L-surv	Avsättning till skatteutjämningsreserv beräknad på beskattningsårets lönesumma
I-surv	Avsättning till skatteutjämningsreserv beräknad på beskattningsårets inkomst
IL	Inkomstskattelag (1999:1229)
SOU	Statens offentliga utredningar
Surv	Skatteutjämningsreserv
Prop.	Proposition

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Ett beskattningsår är tiden inom vilken ett företags resultat mäts och avgränsas för att därmed kunna bli föremål för beskattning. Enligt principen om beskattningsårets slutenhet ska beräkningen av inkomst som utgångspunkt ske avgränsat till den perioden. Ett företags resultat kan växla över både längre och kortare perioder, vilket kan förklaras med både den allmänna konjunkturen och företagets egen resultatförmåga. Om varje års resultat beskattas åtskilt kan det därmed vara svårt att åstadkomma en rättvis beskattning över tiden.¹

Olika skattemässiga reserveringsmöjligheter har kommit och gått genom åren, men det har genomgående funnits ett incitament inom näringspolitiken att styra företagens beteende i den politiska riktning som varit önskvärd. Den ekonomiska betydelsen som följer av skattemässiga reserveringar är väsentlig. De ekonomiska fördelarna som följer av att företagen använder sig av avsättning till skattemässiga reserver är dels att den effektiva skattesatsen blir lägre än den nominella, dels att en skattecredit uppkommer. Det finns av olika skäl, främst möjligheten till att resultatutjämna över tiden och år båda hållen, ett behov i Sverige av reserveringsmöjligheter. När en skattemässig reserv aldrig upplöses eller när företaget återför den i underskottssituationer blir skattelättnaden definitiv. Därför är troligtvis användandet av reserveringsmöjligheten i förlustutjämnande syfte av störst betydelse.²

Skattereformen 1990 var det första steget gentemot neutralitet i det svenska beskattningssystemet. Frågan om beskattning av inkomst av verksamhet i enskild näringsverksamhet och handelsbolag kan anpassas till vad som gäller för aktiebolag väcktes i början av 1980-talet.³ De första två förslagen som lades fram av företagsskattekommittén ledde dock inte till lagstiftning.⁴ Regeringen bestämde 1990 att tillsätta en särskild utredning som konstaterade dels att full neutralitet inte kan uppnås, dels att det blir på bekostnad av enklare systematik och tillämpning.⁵ Neutralitetsprincipen inom den svenska företagsbeskattningen består av tanken att den skattskyldiges val av företagsform inte ska styras av beskattningen. Principen är av stor betydelse i skattepolitisk argumentation och då avses den teoretiska delen av principen, vilken syftar till att adresseras gentemot lagberedaren eller lagstiftaren.⁶

1994 togs den kritiserade s.k. surven bort och periodiseringsfonden, som var ett nytt instrument, infördes. Syftet var att periodiseringsfonden skulle verka

¹ Tjernberg, s. 11.

² Tjernberg, s. 13 ff.

³ SOU 1991:100, s. 63.

⁴ Jämför SOU 1984:70 samt SOU 1986:44.

⁵ SOU 1991:100, s. 64.

⁶ Tikka, s. 657 f.

som en resultatreglerande åtgärd, men även underlätta den interna finansieringen av verksamheten i företaget.⁷ En avsättning till periodiseringsfond ett år som sedan återförs ett förlustår medför ingen beskattning. Periodiseringsfonden är för närvarande den enda möjligheten till förlustutjämning bakåt i tiden.⁸

I SOU 2014:68, *Förenklade skatteregler för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag*, föreslås den s.k. företagsfonden. Förslaget innebär att en rad reserveringsmöjligheter tas bort och ersätts med företagsfonden. Reglerna om periodiseringsfond för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag slopas också. Avsättning som sker till företagsfonden ska, enligt förslaget, inte begränsas i tiden, vilket därmed innebär en skillnad gentemot vad som gäller enligt nuvarande reglering. Däremot ska återförande av fonden ske under liknande omständigheter som för närvarande gäller för expansionsfond.⁹

Syftet med företagsfonden, jämte övriga föreslagna ändringar i utredningen, är att förenkla det svenska skattesystemet för enskilda näringsidkare och personer som är delägare i handelsbolag. Av utredning framkommer att alla avsättningsmöjligheter *kan* slopas förutom ersättningsfonden. Genom att ersätta övriga avsättningsformer med företagsfonden ska det bli enklare för den enskilda näringsidkaren eftersom sparande i företaget i så fall inte längre sker i sex olika fonder som är konstruerade på olika sätt. Syftet är alltså att minska både komplexiteten och den administrativa bördan. Företagsfonden är tänkt att utgöra en typ av obeskattade reserver, vilket innebär att avsättningar i företaget kan göras till denna utan att beskattning uppkommer.¹⁰

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utreda de regler för enskilda näringsidkare och fysiska delägare i svenska handelsbolag som skapar möjlighet till skattemässiga reserver och hur dessa reserver kan påverka ett företags möjlighet till skattebelastning över tiden. Inom detta syfte ryms även en historisk jämförelse av tidigare avsättningsmöjligheter i förhållande till nuvarande och i sin tur till företagsfonden, som föreslås genom SOU 2014:68. Författaren kommer således göra en analys av rättsläget och utvecklingen inom området.

Följande frågeställningar kommer vara vägledande för arbetet:

⁷ Mattson, ("Skattepolitik"), s. 95.

⁸ Tjernberg, s. 15.

⁹ SOU 2014:68, s. 144f.

¹⁰ SOU 2014:68, s. 144.

- Hur har avsättningsmöjligheterna sett ut historiskt för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag och vad har varit de bakomliggande syftena med reglerna?
- Hur ser nuvarande reglering ut på området?
- Vilka förändringar skulle förslaget i SOU 2014:68 innebära i jämförelse med nuvarande reglering?

1.3 Metod och material

I arbetet kommer en rättsdogmatisk metod att användas, vilken syftar till att fastställa gällande rätt genom att studera rättskällor. De rättskällor som kommer studeras i förevarande framställning är lagtext, förarbeten och doktrin. Endast material fram till den 26 maj 2015 kommer att beaktas. Därefter kommer inte hänsyn tas till lagändringar, föreskrifter eller uttalanden till vägledning för rättstillämpningen.

Eftersom uppsatsen avser en presentation och analys av föreslagna ändringar av avsättningsmöjligheterna för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag kommer framställningen i stor utsträckning inta ett rättsutvecklingsperspektiv. Det kommer göras en redogörelse för gällande rätt på området, vilket är av stor betydelse vid analys och diskussion kring de föreslagna ändringarna. Dock kommer det enbart föras ett de lege ferenda resonemang i mindre utsträckning.

I svensk rätt är förarbeten visserligen inte bindande, men anses ändå ha stor betydelse som rättskälla. Formuleringarna kan i vissa fall vara vaga i förarbetena och därmed öppna upp för olika tolkningsmöjligheter. I andra fall kan förarbetena istället vara tydliga och ge klar vägledning om lagstiftarens syfte.¹¹

Avseende doktrin har avsättningsmöjligheter för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag behandlats relativt sparsamt i litteraturen. Det verk som främst används vid redogörelse för dels det historiska perspektivet, dels nuvarande reglering på området är Mats Tjernbergs bok ”Periodiseringsfonder – och andra obeskattade reserver”. Doktrin som rättskälla har ofta ett begränsat värde och huruvida doktrin uppnår status som rättskälla av hög dignitet är beroende av verkets ålder, bredd och tillförlitlighet.¹² Med bakgrund av att uppsatsens utgångspunkt ligger i de föreslagna ändringarna på området får utredningen den mest centrala rollen avseende material.

¹¹ Lehrberg, s. 129 ff.

¹² Lehrberg, s. 168 ff.

Remissinstansernas skrivelser med anledning av utredningen (SOU 2014:68) kommer beröras i framställningen eftersom de kan komma att påverka huruvida man går vidare med lagförslaget eller inte. Jag har valt att beakta de remissinstanser som traditionellt sett bör kunna ses som speciellt viktiga utifrån förslaget's innebörd. Skatteverkets yttrande är av särskilt intresse eftersom Skatteverket är tillämplande myndighet, en del andra remissinstanser är av intresse då de istället representerar de skattskyldiga som omfattas av förslaget och övrigt urval har gjorts utifrån huruvida synpunkterna som lyfts fram har varit av intresse för framställningen.

1.4 Avgränsningar

Avgränsningar kommer göras med beaktande av uppsatsens syfte och problemställningar. Uppsatsens utgångspunkt ligger i avsättningsmöjligheter för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag i stort och därmed kommer framställningen inrikta sig på de regleringar tillämpliga på samtliga dessa företagare. Det sagda innebär att upphovsmannakonto, skogskonto och skogsskadekonto inte behandlas mot bakgrund att dessa enbart är tillämpliga för vissa grupper av näringsidkare.

Vidare kommer uppsatsen avgränsas till att enbart avse svensk rätt och svenska företag. Därmed kommer inte den del av utredningen som rör utländska företag eller utländska regleringar beaktas i framställningen.

1.5 Begrepp och terminologi

Begreppet *resultatutjämning* är inte definierat i lagtexten och det finns inte heller någon generell gällande innebörd av begreppet. Liksom Tjernbergs (med hänvisning till Anderssons) uppfattning torde begreppet vara en sammanfattande term för all utjämning av den beskattningsbara inkomsten mellan olika beskattningsår som företas med utgångspunkt i bokföringen. *Förlustutjämning* å andra sidan avser situationen när ett års förlust dras av mot andra års överskott. De reserveringsmöjligheter som behandlas i framställningen är exempel för resultatutjämnings, men kan samtidigt ha samma funktion som en förlustutjämning.¹³ Det anförde innebär att begreppen *resultatutjämning* och *förlustutjämning* i viss mån kommer användas synonymt genom framställningen.

Uttrycket *enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag* används frekvent genom uppsatsen. Med *delägare i handelsbolag* avses fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag, om inte annat uttryckligen framgår.

¹³ Jämför Tjernberg, s. 18 f.

1.6 Disposition

Uppsatsens andra avsnitt redogör för reserveringsmöjligheter som historiskt sätt har funnits för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. Här lyfts främst de system som haft stor plats genom tillämpning och som kan anses vara föregångarna till nuvarande reglering på området. I detta avsnitt lyfts även syftena bakom respektive införande och incitamenten för olika förändringar i regelverken.

I framställningens tredje avsnitt redogörs för gällande rätt på området. Denna redogörelse syftar till att, längre fram i uppsatsen, kunna förstå syftena till de nu föreslagna ändringarna och därmed även kunna göra en jämförelse mellan det nuvarande och det föreslagna systemet.

Det fjärde avsnittet i uppsatsen rör själva utredningen som ligger till grund för framställningen. I avsnittet berörs utredningen i stort och vad den syftar till. I avsnitt fem berörs specifikt företagsfonden, som är den föreslagna nya reserveringsmöjligheten för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. Avsnittet redogör för hur företagsfonden föreslås vara utformad och tillämpas.

Avsnitt sex redogör för de synpunkter som per dagens datum har framställts avseende utredningen i stort och den föreslagna företagsfonden specifikt. Här behandlas både remissyttranden och ett särskilt yttrande med anledning av utredningen.

Avslutningsvis återfinns analys och sammanfattande slutsatser i avsnitt sju, som ämnar besvara de frågeställningar som framställts i inledningskapitlet och som varit utgångspunkt för författandet av uppsatsen.

2 Reserveringsmöjligheter historiskt sett

2.1 Inledning

En grundläggande princip inom svensk inkomstbeskattning är principen om beskattningsårets slutenhet. Trots att principen knappast har ifrågasatts har en del avsteg motiverats och accepterats, därtill bland annat avsteg genom reserveringsmöjligheter och förlustutjämning mellan år.¹⁴ I detta kapitel beskrivs förekomsten av och syftet med tidigare reserveringsmöjligheter. Dels kommer dess innebörd förklaras, dels kommer likheter och skillnader i jämförelse med dagens system belysas. Det med syfte att utvärdera nuvarande reglering för att därmed kunna analysera de föreslagna ändringarna i SOU 2014:68.

2.2 Före skattereformen

Före skattereformen 1990 fanns det flera olika skattemässiga reserveringsmöjligheter som innebar att den effektiva skattesatsen understeg den nominella kraftigt. Systemet som rådde fick utstå kritik om att vara ekonomiskt ineffektivt och genom reformen reducerades möjligheterna till resultatutjämning betydligt. De metoder som avskaffades var bland annat resultatutjämningsfond, investeringsfondssystemet och lagernedskrivning. Möjligheten till avskrivning av inventarier m.m. med upp till 30 procent behölls visserligen. Den nya möjligheten som infördes var skatteutjämningsreserven. Kvar sedan tidigare fanns skogskonto och upphovsmannakonto, vilka innebar en möjlighet att skatteutjämna i verksamheter med ojämna intäkter. I samband med skattereformen infördes också ersättningsfonden.¹⁵

2.2.1 Investeringsfondssystemet

År 1938 infördes systemet med obeskattade reserver i det svenska skattesystemet. Före införandet av det nya systemet hade det varit möjligt att resultatutjämna genom att periodisera intäkter och kostnader. Dessa åtgärder kunde vara mer eller mindre dolda. Införandet av de lagreglerade obeskattade reserverna var en del i det större målet att skapa full sysselsättning. Den metod som infördes var investeringsfondssystemet som övergripande innebar att företag kunde dra av delar av vinsten innan beräkning av skatten för att sedan använda dessa medel för återinvesteringar i verksamheten.¹⁶ Avdraget

¹⁴ Af Klercker, s. 31 f.

¹⁵ Tjernberg, s. 47.

¹⁶ Norr, s. 33f.

gjordes under det beskattningsår som avsättningen skedde i räkenskaperna och det investerade beloppet togs sedan upp i tillgångskontot när fonden togs i anspråk. Det framtida avskrivningsunderlaget utgjorde därmed av anskaffningsvärdet minus det ianspråktagna beloppet. Systemet innebar alltså inte en definitiv lättnad utan endast en förskjutning av beskattningen av medlen.¹⁷

Syftet med fondavsättningarna var att de skulle ske vid högkonjunktur och därmed ge företagen en möjlighet att behålla obeskattade vinstmedel som sedan kunde användas när det uppstod investeringsbehov. En följd blev dock förbättrad likviditet vilket gjorde att möjligheterna till omedelbara investeringar ökade vilket i sin tur inte stämde överens med det egentliga syftet bakom bestämmelserna.¹⁸

För att nå det bakomliggande ändamålet med investeringsfondssystemet, alltså en investeringsökning vid den tidpunkten som var mest gynnsam rent konjunkturpolitiskt, krävdes en viss offentlig kontroll. Det uppställdes krav för att få ta fonderna i anspråk genom avskrivningar vid investeringar. Systemet med investeringsfonder blev därmed inte ett så populärt system som regeringen hade hoppats på. Orsaken till det torde huvudsakligen vara att företagen valde att i första hand minska sin vinst och därmed sänka skatten genom att använda sig av möjligheter till nedskrivningar och den fria värderingen som under den tiden kunde göras av de egna inventarierna, vilket var ett system som inte var kopplat till några villkor överhuvudtaget.¹⁹

Bestämmelserna om investeringsfondssystemet sattes ur kraft en period eftersom ändamålet inte uppfylldes. När bestämmelserna sedan återinfördes var de förenade med krav på att en viss del av avsättningen skulle sättas in på ett spärrat räntelöst konto i riksbanken. Det medförde till viss del att oönskad likviditetsförstärkning i högkonjunktur undveks. Till en början krävdes en insättning på 40 procent av det avsatta beloppet. Om fonden av någon anledning inte ianspråktagits på det sätt som reglerna föreskrev skulle den återföras till beskattning med ett tillägg på 10 procent.²⁰

I utredningen som föranledde 1990-års skattereform redovisas en utvärdering av, det för tiden rådande, investeringsfondssystemet. Av utredningen framgår det att det svenska skattesystemet som var gällande för reformen till hög grad gav uttryck för statsmakternas önskemål av att styra den ekonomiska utvecklingen. Det framhålls att det främsta uttrycket för detta önskemål var systemet med investeringsfonder.²¹

Av utredning framgår att statsmakterna på olika sätt försökt påverka näringslivets investeringar, både vad gäller nivån av investeringar såväl som hur investeringarna förlagts till olika år under en konjunkturcykel.

¹⁷ Tjernberg, s. 48.

¹⁸ Tjernberg, s. 48.

¹⁹ Af Klecker, 31 ff.

²⁰ Tjernberg, s. 48 f.

²¹ SOU 1989:34, s. 157.

Investeringsfondssystemet infördes som sagt 1938, men det är först efter återinförandet av reglerna 1955 som det kan talas om systemet som styrmedel. En del av avsättning till investeringsfonden deponerades som sagt på ett konto i riksbanken. När företaget sedan tog fonden i anspråk, vilket i allmänhet skedde efter tillstånd av myndigheterna, återbetalades dispositionen. Återbetalningen var det sätt vilket genom statsmakterna skapade incitament för företagen att förändra tiden av sina investeringar.²²

Bestämmelserna avseende investeringsfonder har ändrats vid flera tillfällen sedan de återinfördes. 1960 höjdes kravet för inbetalning till riksbanken från 40 procent till 46 procent i syfte att begränsa likviditetsvinsten vid fondavsättningen. Kravet på deposition till riksbanken ökade ytterligare till 50 procent år 1980 samtidigt som den maximalt tillåtna avsättningen till fonden höjdes till 50 procent av årsvinsten för skatt. I slutet av 1980-talet höjdes insättningskravet till först 75 procent och senare hela 100 procent. Det bidrog till att fondavsättningarna ledde till en försämrad likviditet för företaget jämfört med alternativet att betala bolagsskatt.²³

När systemet under 1950- och 1960-talet uppfyllde sitt ursprungliga syfte varvades perioder då företagen kunde bygga upp fonder med frisläpp av fonderna under väl avgränsade perioder. Under 1970-talet fanns en ambition om en mer långsiktig stimulans av den industriella tillväxten, vilket ledde till i princip konstant fondfrisläpp. Det sagda gjorde att systemet förlorade sin effekt som stabiliseringspolitiskt styrmedel.²⁴

2.3 Skattereformen

Under slutet av 1980-talet genomfördes omfattande skattereformer i flera västländer. Grundprincipen för reformerna var att bredda skattebasen och sänka skatterna. I de länderna där skattereformer skedde såg skattesystemet, vid den här tidpunkten, ut liknande det svenska, d.v.s. smala skattebaser och höga skatter. I Sverige skedde skattereformen 1990-1991 och den kom senare att kallas ”århundradets skattereform” p.g.a. de omfattande förändringarna av hela det svenska skattesystemet som gjordes. Förutom att bredda skattebasen och sänka skatterna var syftet med reformen även att öka neutraliteten och förenkla regelverket.²⁵

I och med 1990 års reform slopades ett flertal reserveringsmöjligheter. Exempelvis skulle den omfattande basbreddningen skapa utrymme för en kraftig sänkning av skattesatsen, vilket förutsatte att investeringsfonder avskaffades. Trots avskaffandet av flera reserveringsmöjligheter ansågs det finnas skäl att behålla någon sådan möjlighet inom det svenska företagsskattesystemet. Anledningen härtill var dels att det var angeläget att

²² SOU 1989:34, s. 169.

²³ SOU 1989:34, s. 170.

²⁴ Tjernberg, s. 50.

²⁵ Malmer, Persson & Tengblad, s. 41.

åstadkomma en utjämning av kostnaderna för finansiering med eget och främmande kapital utöver den som följer av skattesänkningen, dels fanns det anledning att utan en öppen möjlighet till förlustutjämning bakåt göra det möjligt för företagen att genom reserveringar kunna kvitta förluster mot tidigare vinster.²⁶

Före skattereformen hade användandet av lagernedskrivningar varit ett populärt sätt att, genom att påverka företagets tillgångar, påverka det beskattningsbara resultatet. Genom reformen betonades kopplingen mellan beskattning och redovisning och det framhölls att lagervärderingen skulle följa reglerna som var uppställda i bokföringslagen (1976:125). Följden av det sagda var att lager och andra tillgångar skulle värderas enligt lägsta värdets princip. Principen ger uttryck för den, inom redovisning, dominerande försiktighetsprincipen. Enligt 14 § i bokföringslagen innebär lägsta värdets princip att ett företags lager värderas till det lägsta av anskaffningsvärdet och det verkliga värdet.²⁷

Den reserveringsmöjlighet som var dominerade före reformen var resultatutjämningsfond, vilken var kopplad till företagets löneutbetalningar och inte till det egna kapitalet. Det fanns även mindre fonder för specialfall av olyckor, exempelvis återskaffningsfonder för fartyg och fastigheter. Dessa ersattes med ersättningsfonden som täckte de situationerna som fonderna för specialfall tidigare hade omfattat. Ersättningsfonden har vissa likheter med sin efterträdare surven, och i sin tur survens efterträdare periodiseringsfonden, eftersom alla tre ger upphov till skattekrediter. Ersättningsfonden gav dock endast upphov till krediter i de specialfall som omfattades, d.v.s. situationer då företaget erhållit ersättning för tillgångar som skadats genom olyckshändelse.²⁸

Finansieringsmöjligheterna för svenska företag förbättrades avsevärt i och med skattereformen. Genom de höga skattesatser som rådde innan reformen var det mer fördelaktigt för företagen att arbeta med lånade medel som p.g.a. skattereglerna blev en avsevärt billigare finansieringskälla än att arbeta med tillskjutet kapital. Sammantaget ledde det till ett system där effektiv skattebelastning kunde variera betydligt beroende på finansieringssätt och investeringsinriktning. Skattesystemet var därmed i hög grad oneutralt eftersom skattebelastningen skiljde sig mycket mellan olika företag och sparformer. Före reformen vad således skatten i stor utsträckning styrande för företagens beteende.²⁹

2.3.1 Skatteutjämningsreserven

Införandet av skatteutjämningsreserven som ny reserveringsmöjlighet hade som ovan nämnt ett tvådelat syfte. Dels ansågs det angeläget att åstadkomma

²⁶ SOU 1989:34, s. 216.

²⁷ Pelin (skattereformen 1990-91), s. 60 ff.

²⁸ Fernlund, Gunne, Hansson & Kristoffersson, s. 257 f.

²⁹ Lodin m.fl., s. 270.

en utjämning av kostnaderna för finansiering med eget och främmande kapital, dels fanns det anledning att åstadkomma en viss kvittningsmöjlighet av förluster mot tidigare års vinster. Det senare med anledning av avsaknaden av öppen förlustutjämning bakåt. En utjämning av finansieringskostnaderna ansågs beroende av att reserven på något sätt var knuten till företagets egna kapital. En reserveringsmöjlighet knuten till lager ansågs därmed endast motiverad om lagret var egenfinansierat. Det ansåg inte heller möjligt att koppla utnyttjandet till finansieringsformen vid tillgångspecifika reserver, vilket skedde naturligt om reserven knöts till det egna kapitalet.³⁰

Att reserven skulle knytas till det egna kapitalet skulle som sagt bidra till en utjämning av finansieringskostnaderna för eget och främmande kapital. När ett företag genomförde en egenfinansierad investering kunde en skattekredit tas upp vilken utgjordes av anskaffningsutgiften multiplicerad med reserveringsprocenten och skattesatsen. När en investering istället gjordes med lånefinansiering förelåg inte möjligheten till att ta upp en skattekredit. Det sagda innebar en reserv knuten till det egna kapitalet en utjämning av finansieringskostnaderna.³¹

Genom att göra en avsättning till surven som är större eller mindre är surven i föregående bokslut hade företagen en möjlighet att påverka det beskattningsbara resultatet. Vid en ökning av surven minskade resultatet före skatt och genom en minskning (upplösning) av surven ökade istället resultatet före skatt. Genom att en förändring av surven påverkade det beskattningsbara resultatet påverkades även skattekostnaden. Möjligheten att minska det beskattningsbara resultatet var beroende av utrymmet för ökning av surven. Underlaget för beräkningen av högsta tillåtna surv utgjordes av utbetalda löner, det egna kapitalet och i vissa fall även resultatet.³²

Det var i första hand under år då företaget gick med förlust som det blev aktuellt att öka det beskattningsbara resultatet genom en minskning av surven. Företaget kunde då, utan skattekonsekvenser, ta fram tidigare års obeskattade vinster och kvitta de mot det årets förluster. Om underlaget för surven hade minskat kunde det också bli aktuellt att tvingas öka det beskattningsbara resultatet p.g.a. påtvingad minskning av surven. Med undantag för skatteeffekterna hade avsättning till och upplösning av surven ingen direkt inverkan på ett företags likviditet. Till skillnad från investeringsfondssystemet var avsättningen till surven inte förenad med någon skyldighet att betala in till särskilt konto.³³

Det ett företag kunde åstadkomma genom att göra avsättning till surven var att på obestämd tid skjuta upp beskattning av den vinst som motsvarade surven. Genom att företaget kunde bygga upp obeskattade reserver påverkades både finansieringen och lönsamheten positivt. Det ska poängteras att de positiva effekterna som kunde uppkomma genom avsättning till surven

³⁰ SOU 1989:34, s. 216 f.

³¹ SOU 1989:34, s. 217.

³² Karlsson, (SURV-allt om skatteutjämningsreserven), s. 19 f.

³³ Karlsson, s. 20 ff.

var beroende av att avsättning innebär en uppskjuten beskattning, vilket i sin tur förutsatte att företaget hade beskattningsbar inkomst av näringsverksamhet. För enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag kunde den uppskjutna beskattningen i vissa fall bli betydligt större än för aktiebolag dels eftersom inkomstskatten i vissa fall var högre, del eftersom egenavgifterna påverkades.³⁴

Skatteutjämningsreserven fanns i tre varianter; ”L-surv” som baserades på utbetalda löner i företaget, ”I-surv” som baserades på skattepliktiga inkomsten och ”K-surv” som beräknades utifrån det egna kapitalet.³⁵ Hur beräkningen gjordes kommer inte beröras närmare i framställningen.

För enskilda näringsidkare gällde reglerna för enskilda näringsidkare i Lag (1990:654) om skatteutjämningsreserven. De föreskrev att avsättning fick göras till både K-surv och I-surv samtidigt. Som alternativ till denna avsättning fick avsättning till L-surv göras. Avdrag för avsättning till K-surv fick göras med högst 30 % på kapitalunderlaget vid årets början. Avdrag för avsättning till I-surv fick göras med högst 20 % på inkomstunderlaget och avdrag för avsättning till L-surv fick göras med högst 15 % på löneunderlaget.³⁶ Genom att komplettera K-surven med I-surven anpassades reglerna för enskilda näringsidkare till de som gällde för aktiebolag.³⁷

Handelsbolag hade också möjlighet att använda sig av surven och vilken metod som var mest fördelaktig för företaget berodde på hur delägarkretsen såg ut. Avsättningen skedde på bolagsnivå, till skillnad från, annars då det gäller handelsbolag, på delägarnivå. Detta för att underlätta systemet. Om delägarna enbart bestod av juridiska personer så användes de metoder som gällde för dessa, medan om delägarna enbart bestod av fysiska personer utnyttjades istället metoderna som enskilda näringsidkare använde sig av. Skulle delägarna bestå av både juridiska och fysiska personer så beräknades survavsättningen enligt både metoderna och använde sig sedan av den metoden som var minst fördelaktig för företaget.³⁸

Reserven knuten till K-surven medförde en naturlig möjlighet till förlustutjämnning bakåt. I förarbetena påpekas dock att företag, där det egna kapitalet p.g.a. skäl specifika för en viss bransch, har ett kapital som är litet i förhållande till omsättningen. Sådana företag har ett behov av att förlustutjämnas som därmed inte tillfredsställs genom K-surven och det ansågs att en reserv knuten till en alternativ bas vad nödvändigt. Därmed utvecklades L-surven som fångade in arbetskraftsintensiva företag med ett lågt eget kapital. En lönebaserad reserv fanns redan sedan tidigare genom resultatutjämningsfonden och systemet ansågs enkelt och lätt att administrera.³⁹

³⁴ Karlsson, s. 23 f.

³⁵ Tjernberg, s. 50 f.

³⁶ Karlsson, s. 35.

³⁷ Karlsson, s. 41.

³⁸ Pelin, (”Skattereformen och fortsatt reformerande”), s. 269 f.

³⁹ SOU 1989:34, s. 217 f.

För handelsbolag gällde också särskilda regler i nämnda lag. Ett handelsbolag är ju inte skatteskyldigt för egen del, men fick i allmänhet göra avdrag för avsättning till surven vid beräkning av bolagets vinst. Högsta tillåtna surv för handelsbolag var beroende av bolagets ägare. Ägdes bolaget enbart av juridiska personer fick avsättning göras enligt reglerna för juridiska personer och var ägarna enbart fysiska personer gällde samma regler som för dessa. Var det istället både juridiska och fysiska personer som ägare i handelsbolaget fick avsättning beräknas till det lägsta av maximal avsättning enligt reglerna för antingen juridiska eller fysiska personer.⁴⁰

I samband med skattereformen var ett incitament att bredda skattebasen, bl.a. genom att minska möjligheterna till resultatreglering. Därmed slopades, som tidigare nämnt, exempelvis lagerreserv, resultatutjämningsfond, investeringsfond och investeringsreserv. Motiven till införandet av skatteutjämningsreserven är flera; att möjliggöra förlustutjämnning bakåt, gynna finansiering med eget kapital i förhållande till lånefinansiering, ge ett visst inflationsskydd åt det egna kapitalet, få en mer neutral bas för resultatreserveringar, tillgodose behovet av en kompletterande reserveringsbas för arbetskraftsintensiva företag och slutligen att förbättra reserveringsmöjligheterna för små företag med litet eget kapital.⁴¹

2.4 Slutsatser

I det svenska skattesystemet finns det en lång tradition av användande av obeskattade reserver eller liknande instrument för att sänka den effektiva skattesatsen. Det har från lagstiftaren sida alltid varit önskvärt att behålla någon form av öppen resultatutjämnning, dock infördes inga uttryckliga regler avseende förlustutjämnning bakåt innan periodiseringsfondernas inträde.⁴²

Surven, till skillnad från tidigare metoder för resultatutjämnning, grundade sig på företagets egna kapital eller den utbetalda lönesumman istället för på tillgångsmassan. Fördelen med skatteutjämningsreserven var därmed att även företag med mindre tillgångar kunde använda sig av reserveringsmöjligheten.

Skatteutjämningsreserven har fått utstå kritik för sin komplexitet. Med anledning av de olika metoder som fanns för framräkning av avsättningens samt olika metoder beroende på företagsform var surven inte användarvänlig. Det sagda gällde framförallt reglerna för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag, vilket konstaterades av Lagrådet i deras yttrande till förslaget. De konstaterade även att större ansträngningar borde ha gjorts för att förenkla reglerna, om inte annat genom bekostande av full neutralitet i förhållande till

⁴⁰ Karlsson, s. 36.

⁴¹ Karlsson, s. 37 f.

⁴² Tjernberg, s. 108.

reglerna gällande för aktiebolag.⁴³ År 1994 slopades surven och ersattes med regler om periodiseringsfonder och expensionsmedel.

⁴³ Prop. 1993/94:50.

3 Reserveringsmöjligheter enligt nuvarande reglering

3.1 Periodiseringsfonder

I följande avsnitt redogörs för möjligheterna till resultatutjämnning för enskilda näringsidkare enligt nuvarande reglering. Som tidigare nämnts kommer främst periodiseringsfond och expansionsfond beröras med bakgrund att det är de avsättningsmöjligheter som föreslås ersättas av företagsfonden. Skogskonto, skogsskadekonto och upphovsmannakonto föreslås också slopas, men kommer inte behandlas i den vidare framställningen med beaktande att de avsättningsmöjligheterna enbart riktar sig till mindre grupper av enskilda näringsidkare. Vidare föreslås inte ersättningsfonden ersättas av företagsfonden, men behandlas översiktligt i framställningen för att skapa en bild av utredningens ambition avseende den föreslagna företagsfonden.

3.1.1 Bakgrund

Först och främst kan konstateras att reglerna om periodiseringsfonder framstår som tekniskt enkla vid en jämförelse med reglerna om dels expansionsmedel, dels tidigare system med investeringsfonder och skatteutjämningsreserv. Det som utgjorde komplexiteten i systemet med skatteutjämningsreserven var, som ovan nämnt, fastställandet av underlaget för avsättningen. Förutom tillämpningssvårigheter fanns en önskan att den effektiva skattesatsen skulle placeras så nära den formella som möjligt. Regeringens övergripande syfte med en, efter skattereformen, fortsatt reformering av företagsbeskattningen var att sänka skattesatsen och begränsa företagens reserveringsutrymme.⁴⁴

Av förarbetena framgår att huvudskälen till införandet av periodiseringsfonder var dels ett underlättande av egenfinansiering av investeringar, dels möjliggörande av förlustutjämnning bakåt. Någon utredning om periodiseringsfondernas konjunkturpolitiska möjligheter gjordes inte, men av propositionen framgår att reserveringsmöjligheter gjorde det möjligt att ha kvar likviditetsförstärkande inslag i skattesystemet. Tiden för reserveringen sattes först till fem år för att följa konjunkturcyklernas normala längd, men blev till slut tre år med anledning av en avvägning mellan å ena sidan en så effektiv förlustutjämnning som möjligt (en lång tidsperiod), å andra sidan risken för tillämpningssvårigheter (en kort tidsperiod).⁴⁵

⁴⁴ Prop. 1993/94:50, s. 208.

⁴⁵ Prop. 1993/94:50, s. 209.

Till skillnad från dess föregångare är avsättningen till periodiseringsfonder inte tillgångsanknuten. Att det inte spelar någon roll vilka typer av tillgångar som motsvarar periodiseringsfonden kan ge upphov till likviditetsproblem vid en framtida återföring och därmed anslutande beskattning. Det gäller särskilt om den likviditetsförstärkning som reserven skapar används för investeringar.⁴⁶

I samband med införandet av skattereformen utreddes ett kombinerat system med periodiseringsfonder och s.k. nuvärdesavskrivning. Utifrån näringslivets synpunkt framstod detta som intressant p.g.a. det skulle innebära gynnsamma likviditetseffekter och ytterligare stimulera risktagande och investeringsvilja⁴⁷. Förslaget från Företagsskatte- utredningen innebar att företag skulle tillåtas skriva av inventarier med 84 procent, alltså ett nuvärde, för anskaffningsåret. Genom att tidigarelägga en avskrivning uppkommer en skattecredit och en temporär likviditets- förbättring.⁴⁸ Vid införandet av reglerna om periodiseringsfonder lades inget förslag om nuvärdesavskrivning fram. Detta grundades i de positiva effekterna av periodiseringsfonder som ansågs uppkomma i förening med vanliga avskrivningsregler och även med hänsyn till den kritik som lagts fram mot ett system med nuvärdesavskrivning.⁴⁹

3.1.2 Avsättning till periodiseringsfond

Avsättning till periodiseringsfond kan göras av den redovisar inkomst av näringsverksamhet i enlighet med Inkomstskattelagen (1999:1229). I det ursprungliga utredningsförslaget gavs det inte möjlighet till avsättning åt enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. Av utredning framgick att resultatutjämningsbehovet bakåt tillgodosågs genom reglerna om expansionsmedel och periodiseringsfonderna skulle därmed enbart uppfylla ett allmänt reserveringsbehov. Av främst neutralitets-skäl avfärdades en sådan begränsning av regeringen och därmed kom enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare att omfattas av systemet från dess början.⁵⁰

Av IL framgår att avdrag från den skattepliktiga inkomsten får göras till en periodiseringsfond. Avsättningen får göras av i princip alla typer av företag, men undantag för bostadsföretag, investmentföretag, värdepappersfond och förvaltningsföretag. Varje avsättning bildar en egen fond, alltså har företaget en fond för varje år. Juridiska personer får sätta av maximalt 25 procent av sin inkomst under beskattningsåret, medan fysiska personer och dödsbon får sätta av 30 procent. Efter att ha fastställt avsättningens storlek följer i lagen bestämmelser hur företagen ska räkna fram den inkomst som ska ligga till grund för beräkning av avsättningen till periodiseringsfonden.⁵¹ Hur dessa

⁴⁶ Tjernberg, s. 77.

⁴⁷ Prop. 1993/94:50, s. 209 f.

⁴⁸ Tjernberg, s. 78.

⁴⁹ Prop. 1993/94:50, s. 210.

⁵⁰ Prop. 1993/94:50, s. 211.

⁵¹ 30 kap. IL.

beräkningar görs rent praktiskt kommer inte beröras närmare i framställningen.

Juridiska personer, med undantag för dödsbon, som är skyldiga att upprätta årsredovisning eller årsbokslut ska göra avsättningen i räkenskaperna. I motsats till det följer att övriga skattskyldiga gör avsättningen i deklarationen. Avsättningen som sker till periodiseringsfond ska göras före eventuell avsättning till expansionsfond. Det sagda är logiskt med tanke på att inkomsten som ska beskattas med expansionsmedelsskatt betraktas som en näringsinkomst, trots att beskattningen visserligen inskränks till vad som motsvarar första ledet av den ekonomiska dubbelbeskattningen, d.v.s. bolagsskatten.⁵²

För handelsbolag görs såväl avsättningen som avdraget hos delägarna. Avdraget för avsättning till periodiseringsfond beräknas på delägaren del av bolagsinkomsten. Avsättningen görs hos delägaren i bokslutet för det räkenskapsår (året för avsättningen) som omfattar utgången av handelsbolagets räkenskapsår (beskattningsår). Om delägarens och handelsbolagets räkenskapsår inte sammanfall, exempelvis för att bolaget har kalenderår som räkenskapsår medan delägaren har brutet räkenskapsår, taxeras delägaren för handelsbolagsinkomsten och medges avdrag ett år före den taxering som han taxeras för sitt brutna räkenskapsår. Skulle det sedan visa sig att ingen avsättning sker vid efterföljande taxering får det förra prövas igen och avdrag i så fall vägras i efterhand.⁵³

3.1.3 Återföring av periodiseringsfond

En förutsättning för att få utnyttja systemet med periodiseringsfonder är att företaget bedriver näringsverksamhet. Om verksamheten avslutas till följd av t.ex. konkurs eller om den avyttras ska fonderna återföras till beskattning. Enligt lag ska återföring ske omedelbart om den skattskyldige upphört att bedriva verksamhet i den förvärvskälla som avsättningen hänför sig till. Ett aktiebolag, vilket endast har ett inkomstslag tillika förvärvskälla, kan därmed på den grunden alltid anses bedriva näringsverksamhet. Återföring ska istället ske i enlighet med vad som följer av den lagstadgade huvudregeln, alltså vart sjätte år efter avsättningsåret. Periodiseringsfond ska även återföras till beskattning när delägare i handelsbolag säljer sina andelar. Detta med anledning av att fonden är knuten till delägaren och inte handelsbolaget som sådant. Inlösen av andel eller upplösning av bolaget jämföras med avyttring av andel.⁵⁴

Anledningen till att gränsen för återföring av avsättning till periodiseringsfond satte till sex år var att tidsperioden ansågs motsvara en normal konjunkturcykel. Tanken med avsättningen synes således vara att denna sker under högkonjunktur och återförs under lågkonjunktur. Syftet

⁵² Tjernberg, s. 82 f.

⁵³ Prop. 1993/94:234, s. 140.

⁵⁴ Tjernberg, s. 89.

borde därmed vara att investeringsnivån hos företagen hålls på en relativt jämn nivå.⁵⁵ Genom att periodiseringsfonden kan återföras till beskattning vid valfri tidpunkt inom sexårsperioden kan systemet användas för konsolidering och förlustutjämnning bakåt. Det är genom detta system som behovet av carry back till viss del uppfylls.⁵⁶

3.1.4 Överföring av periodiseringsfond

För att underlätta både generationsskiften och byte av företagsform finns det möjlighet att överföra fonden till en annan fysisk eller juridisk person utan att behöva återföra den till beskattning. En person som bedriver enskild näringsverksamhet ges möjlighet att låta antingen ett aktiebolag eller en fysisk person som bedriver enskild näringsverksamhet att ta över periodiseringsfonden. Handelsbolag har även möjlighet att föra över en periodiseringsfond till enskilda näringsidkare eller aktiebolag. Det krävs dock att vissa villkor ska vara uppfyllda för att överlåtelse ska få ske.⁵⁷

Följderna av att fonden överförs är att mottagaren ska anses ha gjort avdraget och avsättningen för det beskattningsår som avdraget faktiskt hänför sig till. Förs fonden över till ett aktiebolag i samband med en överföring av näringsverksamheten eller driften av den får överföringen inte föranleda uttagsbeskattningen eller att det lämnas tillskott som motsvarar fonden. Denna dubbelbeskattning som återföringen blir föremål för efter att den förts över till aktiebolag säkerställs genom att tillskottet inte får räknas in i omkostnadsbeloppet för aktierna i bolaget. Det sagda gäller både när överlåtaren är enskild näringsidkare och handelsbolag.⁵⁸

Förs fonden över från enskild näringsverksamhet till annan enskild näringsverksamhet ställs det krav på att mottagaren tar över hela verksamheten, en verksamhetsgren eller en ideell andel genom arv, testamente, gåva eller bodelning. Det krävs vidare att realtillgångar övertas.⁵⁹

3.1.5 Syftet med periodiseringsfonder

I utredningen, som ligger till grund för införandet av reglerna om periodiseringsfonder, var utgångspunkten dels neutralitetsprincipen, d.v.s. att alla företagsformer ska beskattas på ett likvärdigt sätt, dels konformitetsprincipen, vilken syftar till att få det svenska skattesystemet att till större del anpassa sig och likna de internationellt gällande. Syftet med neutralitetsprincipen är att beskattningen ska vara uniform oavsett vilken företagsform du bestämmer att bedriva din verksamhet i. Konformitetsprincipen medför att det svenska skattesystemet är relativt

⁵⁵ Prop. 1993/94:50, s. 209.

⁵⁶ Lodin m.fl., s. 277.

⁵⁷ 30 kap. 11-13 samt 15 §§ IL.

⁵⁸ SOU 2014:68, s. 87 f.

⁵⁹ SOU 2014:68, s. 88.

likvärdigt de internationellt gällande. Sveriges medlemskap i EU bidrar till dessa grundläggande principer och eftersom Sverige har många företag som är aktörer på den internationella marknaden så bör det svenska skattesystemet anpassa sig därefter.⁶⁰

Vid genomförande av reformer i det svenska skattesystemet finns flera faktorer som ska samverka och vägas in i utformningen av regelverket. Det finns incitament från staten att påverka företagens beteende, vilket är en av orsakerna till den tidigare så höga skattesatsen samt de omfattande möjligheterna till företags användande av obeskattade reserver för att sänka den beskattningsbara vinsten. Det sagda har verkat som drivmedel för företagen att sätta av medel till den egna verksamheten istället för att ta ut vinster i form av lön eller utdelning.⁶¹

I förarbetena talar man om skälen för att avveckla surven, vilken kan ses som periodiseringsfondens föregångare. Surven fick utstå mycket kritik redan vid dess införande. Kritiken bestod i survens komplicerade utformning och det framhölls även som huvudskälet till dess avveckling. Konformitetsprincipen anfördes också som ett skäl eftersom denna typ av instrument inte hade någon motsvarighet på det EU-rättsliga planet.⁶² Utredningen hade till uppgift att ta ställning till periodiseringsfonder som ersättare av surven. Alternativet till att skapa en ny resultatreglerande möjlighet var att istället sänka bolagsskatten eftersom resultatet av att slopa en reserveringsmöjlighet blir en ökad skatteböroda.⁶³

Vidare föreslog ett system med förlustutjämning bakåt som skulle ersätta den funktion som förlustutjämnare som surven hade haft. I utredningen framfördes kritik mot att två system parallellt skulle användas för att i princip uppnå samma sak. Man valde därmed att göra om förslaget avseende periodiseringsfonder så att den räckte med enbart den lagen. Regeringen framhöll att om man införde uttrycklig förlustutjämning bakåt skulle det kunna påverka företagen att utnyttja systemet, vilket skulle medföra att kraven på spärregler skulle bli så omfattande att det skulle försvåra tillämpligheten och klarheten i lagtexten. Ett annat incitament till att inte införa uttrycklig förlustutjämning bakåt var de svårigheter det skulle medföra avseende beskattningsåren och taxeringen. Hade ett sådant system införts hade det i princip varit tvunget att dra upp förgående års taxeringar, vilket skulle resultera i kaos för skattemyndigheterna.⁶⁴ Remissinstanserna ansåg att möjligheten till carry back till viss del uppfylldes genom periodiseringsfonder och att det därmed var onödigt med ett till system för förlustutjämning. Det sagda innebar att förslaget om förlustutjämning bakåt inte införlivades.⁶⁵

⁶⁰ SOU 1992:67, s. 42.

⁶¹ Agell, Mäler & Södersten, s. 56.

⁶² Agell, Mäler & Södersten, s. 43.

⁶³ SOU 1992:67, s. 16 f.

⁶⁴ SOU 1992:67, s. 16 f.

⁶⁵ Wiman, s. 715 ff.

Flera av utredarna ansåg att det var av stor vikt att ha ett fungerande system för förlustutjämning om man som Sverige väljer att bredda skattebasen. Kritik framfördes härmed eftersom periodiseringsfonderna innebar liknande som skatteutjämningsreserven hade inneburit, alltså bristande konformitet. Vidare framhölls att ett av huvudskälen till att införa surven var att jämna ut skillnaderna mellan finansiering av investeringar med hjälp av externa medel eller eget kapital. Dessa skillnader hade till stora delar försvunnit när skattesatsen sänktes och därmed ansågs huvudargumentet till periodiseringsfondernas införande inte längre aktuellt.⁶⁶

3.2 Expansionsfond

Aktiebolag betalar inkomstskatt i form av bolagsskatt på dess vinst. För att även ge näringsidkare möjligheter att bl.a. kunna investera i verksamheten på liknande sätt som gäller för fåmansägda aktiebolag, med samma skattekonsekvenser, infördes reglerna om expansionsfonder. Ursprungligen infördes reglerna genom lagen (1993:1537) om expansionsmedel, med återfinns numera i 34 kap. IL. Reglerna är tillämpliga på enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag. Avseende handelsbolag ska avdraget beräknas för varje delägare och avsättningen görs hos respektive delägare.⁶⁷

Både expansionsfond och periodiseringsfonder är s.k. boksluts- dispositioner. Det innebär att det inte är fråga om reella kostnader eller utgifter för företaget utan konstruktioner som används vid bokslutet. Dessa konstruktioner ska ske innan den slutliga skatten beräknas eftersom bokslutsdispositioner påverkar det slutliga resultatet och därmed även den skatt som ska erläggas.⁶⁸ Likheten mellan de två instrumenten är även att både ger upphov till skattekrediter genom att avsättningarna minskar företagets skattepliktiga resultat.⁶⁹

Genom expansionsfonden har enskilda näringsidkare en möjlighet att fonderna vinstmedel i verksamheten. Avsättningen är avdragsgill vid resultatberäkning av näringsverksamheten och beskattas endast till 28 %. Det finns två begränsningar för avsättningen till expansionsfond. Den ena begränsningen är kopplad till en inkomst och den andra är kopplad till ett kapitalunderlag. Den lägsta av dessa två beloppsbegränsningar avgör avsättningens storlek. Avsättningen är inte förenad med något krav på insättningen på särskilt konto eller liknande och avsättningen kan därmed behållas så länge reglerna för kapitalunderlag medger.⁷⁰

En ökning av expansionsfonden får således inte medföra ett underskott i verksamheten vilket medför att en ökning får ske med högst ett belopp som motsvarar ett för expansionsfonden justerat resultat. När detta resultat

⁶⁶ SOU 1992:67, s. 16 f.

⁶⁷ SOU 2014:68, s. 80.

⁶⁸ Edenhammar, Norberg & Thorell, s. 82 f.

⁶⁹ Samuelson, s. 92.

⁷⁰ 34 kap. IL; 65 kap. IL.2

beräknas ska avdrag gjorda för egenavgifter, premier för pensionsförsäkring, inbetalning till pensionskonto och särskild löneskatt på pensionskostnader läggas till resultatet föra avdrag för avsättning till expansionsfond görs. För att hindra att näringsidkaren ska kunna använda tillgångar motsvarande expansionsfonden för eget bruk finns ett tak uppställt för de totala avsättningar som får göras. För enskilda näringsidkare är takbeloppet för avsättning till expansionsmedel som är kopplat till det egna kapitalet vid beskattningsårets utgång genom att expansionsfonden inte får tas upp till ett högre belopp än 128,21 % av kapitalunderlaget för expansionsfonden. Det sagda innebär att expansionsfonden inte får överstiga värdet av tillgångarna minskat med skulderna efter uttag av medel för att betala expansionsfondsskatten. För delägare i handelsbolag finns också ett takbelopp, vilket innebär att expansionsfonden inte får uppgå till ett så högt belopp att kapitalunderlaget för expansionsfond är negativt.⁷¹ Hur kapitalunderlaget närmare beräknas kommer inte beröras i denna framställning.

Återföring av expansionsfond innebär att ett belopp motsvarande det gjorda avdraget tas upp till beskattningen genom att det återförda beloppet läggs till vid beräkning av näringsverksamhetens resultat. Det återförda beloppet beskattas med såväl progressiv inkomstskatt som sociala avgifter och den tidigare betalda expansionsfondsskatten återbetalas.⁷² Den finns ingen tidsram för vilken fonden ska återföras inom, vilket innebär att det får ske helt eller delvis när den enskilda näringsidkaren eller handelsbolagsdelägaren önskar. Dock måste hela eller delar av fonden återföras om taket, alltså kapitalunderlaget, för den maximala avsättningen har minskat. Även om näringsverksamheten upphör måste fonden återföras. Detsamma gäller de fall en handelsbolagsdelägare avyttrar andelen i handelsbolaget eller om denna, på annat sätt, övergår till ny ägare. Fonden måste återföras även om den enskilda näringsidkaren avlider, försätts i konkurs eller vid beslut om att handelsbolag ska träda i likvidation eller om delägare eller handelsbolaget försätts i konkurs.⁷³

I vissa fall får expansionsfonden överföras utan att den behöver återföras till beskattningen. Detta för att underlätta generationsskiften och byte av företagsform.⁷⁴

3.3 Ersättningsfond

Ersättningsfonden är inte en av de avsättningsmöjligheter som föreslås ersättas av företagsfonden. Utredningen framhåller istället vikten av att denna möjlighet finns kvar.⁷⁵ Därmed kan det vara av intresse för framställningen i

⁷¹ SOU 2014:68, s. 81.

⁷² 34 kap. 14-17 §§ IL.

⁷³ SOU 2014:68, s. 83.

⁷⁴ 34 kap. 18-23 §§ IL.

⁷⁵ SOU 2014:68, s. 143 ff.

övrigt att kort redogöra för ersättningsfondens innebörd och varför utredningen anser att den inte bör slopas.

Det finns möjlighet att göra avsättning till ersättningsfond vid extraordinära intäkter i form av ersättningar för olika former av skador och vid tvångsmässiga avyttringar av fastigheter. Genom att avdraget får göras för erhållen ersättning samtidigt som ersättningstillgången anskaffningskostnad minskar med avdragsbeloppet drabbas inte företagaren av någon direkt beskattning p.g.a. den extraordinära intäkten. Beskattningen sker istället när ersättningstillgången avyttras. Om fonden inte används på rätt sätt måste företagaren dock återföra den till beskattning med ett tillägg på 30 procent. Det finns fyra olika former av ersättningsfonder som används till olika ersättningsförvärv.⁷⁶

Utredningens ambition i förslaget är, som tidigare nämnt, att ersätta så många som möjligt av dagens fonder med företagsfonden och på så sätt kunna minska den administrativa bördan och komplexiteten. Dock framhåller utredningen att ersättningsfonden inte bör slopas p.g.a. dess speciella syfte att hantera extraordinära intäkter. Med särskilt beaktande av den speciellt beskattningsteknik med minskat anskaffningsvärde är ersättningsfonden inte lämplig att göra om till en företagsfond. Det skulle vidare krävas att hela vinsten sätts av till en företagsfond. Utredningen anför att en sådan åtgärd skulle vara alldeles för förmånlig vid avsaknad av uttag av "bolagsskatt", samt medföra för stora statsfinansiella kostnader. Med anledning av det anförda anser utredningen att regleringen avseende ersättningsfond ska kvarstå oförändrad.⁷⁷

⁷⁶ SOU 2014:68, s. 143.

⁷⁷ SOU 2014:68, s. 144 f.

4 Ett förenklat neutralt skattesystem

4.1 Huvuddragen i utredningen

Huvudförslaget i utredningen är ett system som utgår från ett nytt samlat begrepp kallat fördelningsbart resultat. Detta är den huvudsakliga förenklingen som genomsyrar utredningen och de föreslagna ändringarna. Det fördelningsbara resultatet ska kunna disponeras på tre olika sätt. Det ska dels kunna räntefördelas, dels kunna sättas av till företagsfond, dels beskattas som inkomst av näringsverksamhet.⁷⁸

Nuvarande reglering för beskattning av enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare infördes huvudsakligen 1993 utifrån en önskan om att få mer aktiebolagsliknande inkomstskatteregler. Flera utredningar hade föregått reformen, men hade inte lett till någon lagstiftning. 1993 infördes regler om räntefördelning, periodiseringsfond och expansionsmedel (numera expansionsfond). Genom räntefördelningen försvann den tidigare överbeskattningen av nu aktuella företags kapitalavkastning. Det sagda innebär att avdrag ges i näringsverksamheten för såväl avkastning på eget kapital som på lånat kapital, vilket medför en neutralitet mellan de två finansieringsformerna. Både periodiseringsfond och expansionsfond ger möjlighet att expandera verksamheten med båda eget och lånat kapital och därmed medför dagens regler neutralitet vid inkomstbeskattning mellan olika företagsformer. Utredning konstaterar vidare att det med dagens system inte heller föreligger någon brist i neutraliteten mellan beskattning av å ena sidan företagare, å andra sidan löntagare.⁷⁹

Skattereglerna för enskilda näringsidkare har kritiserats för att vara alldeles för komplexa och när systemet infördes menade Lagrådet att regleringen låg nära gränsen för vad som kan anses acceptabelt avseende komplexitet.⁸⁰ Även i samband med att reglerna fördes över i IL framförde Lagrådet kritik och menade att komplicerade konstruktioner skulle undvikas och att man därmed kanske fick sluta sträva efter att skapa en heltäckande lösning. Lagrådet menade vidare att det allvarligt kunde ifrågasättas om systemet med expansionsfond i sin föreslagna lydelse var godtagbar med bakgrund av de tillämpningssvårigheter som var förenat med systemet. Lagrådet ansåg att det faktum att systemet är frivilligt inte gör det lättare att overse svårigheterna med det. De skattskyldiga har ett motiverat intresse av att kunna förstå och tillämpa alla regler som är att anse lindrande och detta oavsett om reglerna är frivilliga eller obligatoriska, menade Lagrådet.⁸¹

⁷⁸ SOU 2014:68, s. 317.

⁷⁹ SOU 2014:68, s. 117.

⁸⁰ Prop. 1993/94:50, s. 427.

⁸¹ Prop. 1999/2000:2, del 3, s. 434.

Enligt direktiven till förevarande utredning ska som sagt dagens skatteregler för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag utvärderas och förenklas. Genom utvärdering ska det undersökas huruvida reglerna används i den omfattning det är möjligt och om inte – vad anledningen till det är. Reglerna om expansionsfonder är några av de som särskilt ska uppmärksammas och undersökas. Direktiven föreskriver vidare att det står utredningen fritt att lägga fram förslag på andra regler med ett syfte motsvarande de befintliga. Det framhålls att samtliga förslag ska upprätthålla principen om neutralitet vid beskattning av olika företagsformer i så hög utsträckning som möjligt.⁸²

Enligt dagens system kan avsättning ske på sex olika sätt och det är svårt för näringsidkaren att förstå reglerna som gäller för samtliga dessa avsättningsmöjligheter och hur de förhåller sig till varandra. Avsättningarna ska vidare göras i en viss ordning och återföring ske på olika sätt. Utöver avsättningsmöjligheterna finns reglerna om positiv och negativ räntefördelning som näringsidkaren måste ha förståelse för.⁸³

4.2 Sammanfattning av nuvarande reglering på området

Enligt nuvarande regler kan en enskild näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag, som ovan nämnt, göra avsättningar av vinstmedel till fonder för expansion av verksamheten genom antingen avdrag för avsättning till periodiseringsfond eller expansionsfond. Avdrag för avsättning till periodiseringsfond får göras med 30 procent av överskottet efter räntefördelning och näringsidkaren betalar ingen ränta på avsättningen, till skillnad från vad som gäller för aktiebolag. En periodiseringsfond ska återföras till beskattning senast det sjätte beskattningsåret efter det beskattningsår då avsättningen gjordes. Bestämmelserna om periodiseringsfonder återfinns i 30 kap. i Inkomstskattelagen.⁸⁴

Avdrag för avsättning till expansionsfond får göras med 100 procent av inkomsten efter avsättning till periodiseringsfond om vinstmedlen behålls i företaget. Detta säkerställs genom att det finns ett krav på ett kapitalunderlag som baseras på det utgående skattemässiga nettokapitalet i företaget. Expansionsfonden kan behållas i företaget under så lång tid som det finns nettotillgångar motsvarande den obeskattade delen av fondavsättningen behålls. När avsättning till expansionsfond görs uttas s.k. expansionsfondsskatt som ska motsvara bolagsskatten. Dock återfås den betalda expansionsfondsskatten när näringsidkaren återför fonden till betalning.⁸⁵

⁸² SOU 2014:68, s. 118.

⁸³ SOU 2014:68, s. 119.

⁸⁴ SOU 2014:68, s. 141.

⁸⁵ SOU 2014:68, s. 141 f.

Utöver nämnda fondavsättningar har en enskild näringsidkare även möjlighet att skapa skattekrediter genom olika fonder och konto, t.ex. skogskonto, skogsskadekonto och upphovsmannakonto.⁸⁶ Dessa har tillkommit för näringsverksamheter som utmärks av oregelbundna större intäkter.⁸⁷

⁸⁶ SOU 2014:68, s. 142.

⁸⁷ Rydin, s. 4.

5 Företagsfond

5.1 Utredningens förslag

Förslaget som lagts fram genom SOU 2014:68 innebär att reglerna om skogskonto, skogsskadekonto, upphovsmannakonto och expansionsfond slopas och ersätts av en möjlighet för avsättning till företagsfond. Reglerna om periodiseringsfond slopas också för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag.⁸⁸ Utredningens förslag innebär en förenkling av inkomstskattereglerna för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag. Huvudförslaget som följer av utredningen är den nya avsättningsmöjligheten – företagsfonden. Utgångspunkten och målet med utredningen var att skapa ett mer pedagogiskt regelverk än dagens.⁸⁹

En utgångspunkt i utredningen var att företagsfonden ska reserveras för vinstmedel som behålls i näringsverksamheten. Det ska därmed inte vara möjligt att använda avsättningarna privat utan beskattning som inkomst av näringsverksamhet eller genom räntefördelning. Eftersom syftet med den föreslagna företagsfonden är att de kvarhållna vinstmedlen ska kunna nyttjas i näringsverksamheten, anser utredningen vidare, att ett krav på insättning på bankkonto därmed skulle stå i strid med detta syfte. Utredningen har därför valt ett system som innebär att det krävs ett kapitalunderlag motsvarande det som idag krävs för expansionsfond. En näringsidkare som vill utnyttja dels möjligheten till positiv räntefördelning, dels avsättning till expansionsfond måste enligt nuvarande reglering i samma deklaration beräkna två olika kapitalunderlag. En undersökning av möjligheten att använda samma kapitalunderlag för företagsfonden och den fullständiga räntefördelningen har utredningen därför företagit.⁹⁰

5.1.1 Återföring av företagsfonden

Av utredningen framgår att övervägande har gjorts huruvida företagsfonden ska göras tidsbegränsad. För upphovsmannakonto och periodiseringsfond gäller idag en tidsgräns om sex år, för skogskonto tio år, skogsskadekonto tjugo år och expansionsfonden får finnas kvar så länge vinstmedlen och verksamheten finns kvar. Utgångspunkten bör, enligt utredningen, vara att företagsfonden inte innehåller krav på återföring inom viss tid eftersom syftet som sagt är att näringsidkaren ska kunna investera i medlen i verksamheten. Av förenklingskäl är inte heller en tidsbegränsning motiverad då näringsidkaren, som gjort avsättning till företagsfond under skilda beskattningsår, måste hålla reda på vilket år varje avsättning gjordes för att kunna följa en eventuell tidsbegränsning. Vidare blir det svårare att

⁸⁸ SOU 2014:68, s. 144.

⁸⁹ SOU 2014:68, s. 13.

⁹⁰ SOU 2014:68, s. 128.

kontrollera att kapitalunderlagskravet upprätthålls när det finns ett stort antal olika avsättningen i stället för en. Utredning föreslår därmed att företagsfonden inte ska vara förknippad med tidsbegränsning, men för att fonden inte ska kunna användas som ett obeskattat sparande föreslås att den ska påföras ränta.⁹¹

5.1.2 Ingen beskattning av företagsfonden

Som tidigare nämnt avvisade utredningen ett krav på insättning på bankkonto för företagsfonden. Enligt nuvarande reglering är avsättning till expansionsfond förenad med en expansionsfondsskatt som motsvarar bolagsskatten. Utredning förklarar vidare att en skatt motsvarande bolagsskatten kan vara att gå för långt för att uppfylla neutralitetskravet. Expansionsfondsskatten ger upphov till svårigheter, inte minst när bolagsskattesatsen ändras. Skatten kopplad till expansionsfonden har därmed fått följa efter de sänkningar som genom åren gjorts av bolagsskatten.⁹² Genom SOU 2014:20 lade Företagsskattekommittén fram två förslag om nytt system för beskattning av finansiella intäkter och kostnader i bolagssektorn. Kommittén föreslog även att avdragsrätten för finansiella kostnader ska begränsas och förslaget omfattade både juridiska personer och fysiska personer som är delägare i handelsbolag. Enskilda näringsidkare skulle däremot inte omfattas av avdragsbegränsningen. Kommittén bedömde att denna åtskillnad som görs mellan enskilda näringsidkare och fysiska handelsbolagsdelägare medför att det vid den föreslagna sänkningen av bolagsskatten är oklart vilken inverkan det bör få på expansionsfondsskatten.⁹³ Av utredningen framgår det att vid beslut avseende eventuell beskattning av avsättning till företagsfonden måste en avvägning göras mellan å ena sidan förenklingskäl, å andra sidan fullständig neutralitet jämfört med beskattning av bolag. Utredningen väljer att prioritera förenkling och föreslår därför ingen skatt motsvarande expansionsfondsskatten.⁹⁴

5.1.3 Räntebeläggning av företagsfonden

Utredningen föreslår att på avsättning till företagsfonden ska en ränta om 72 % av statslåneräntan betalas. Enligt nuvarande reglering gäller en räntebeläggning på avsättning till periodiseringsfond för aktiebolag. Dessa bolag påförs en ränta genom en schablonmässigt beräknad intäkt, men av förenklingskäl har en liknande ränta inte införts för enskilda näringsidkare. Återigen framhåller utredning att en avvägning måste göras mellan vikten av förenkling och vikten av neutralitet mellan olika företagsformer. Förslaget om företagsfond innebär ett större utrymme för avsättning är nuvarande periodiseringsfond eftersom företagsfonden dels inte är förenad med någon tidsgräns för återföring, dels att ingen skatt ska utgå på avsättningen.

⁹¹ SOU 2014:68, s. 145 f.

⁹² SOU 2014:68, s. 146.

⁹³ SOU 2014:40, s. 359.

⁹⁴ SOU 2014:68, s. 147.

Utredningen framhåller dock att räntebeläggningsen är ett måste för att företagsfonden inte ska användas som en sparbössa. I sambandet är det viktigt att tydligt framhålla att avsättningen till fonden utgör en skattekredit.

Vidare belyser utredningen att en räntebeläggning visserligen utgör en något ökad börda för näringsidkaren, men att räntebeläggningsen samtidigt bidrar till ökad neutralitet mellan olika företagsformer. Utredningen föreslår att räntan bör utformas som en schablonintäkt likt den som idag gäller när juridiska personer gör avsättningar till periodiseringsfonder.⁹⁵ Att nuvarande reglering avseende periodiseringsfond innebär en räntebeläggning enbart för juridiska personer och inte för enskilda näringsidkare motiveras av förenklings-skäl för sistnämnda grupp.⁹⁶

5.1.4 Storleken på avsättning till företagsfond

Utredningens förslag innebär att avdrag för avsättning till företagsfonden får göras med högst 40 % av den fördelningsbara inkomsten. Fonden får vidare högst uppgå till ett belopp som motsvarar kapitalunderlaget. För handelsbolag räknas avdraget för varje delägare för sig och avsättning görs hos delägaren. Genom utredning har överväganden gjorts huruvida avsättning ska kunna ske för hela vinsten eftersom den är kvarhållen i företaget och används där. Utgångspunkten avseende storleken på avsättningen har dock varit att skattekrediten genom avsättning till företagsfonden inte ska vara större än vad som sammantaget gäller enligt de avsättningsmöjligheter som företagsfonden avser att ersätta. Eftersom fem olika fonder och konton, genom utredningens förslag, ska inordnas under ett och samma system måste procentsatsen för avsättning till företagsfond vara högre än de 30 % som gäller för periodiseringsfond, vilket är den lägsta procentsatsen av de nämnda fem fonderna/kontona. Beaktansvärt är även att företagsfonden, till skillnad från de flesta av nuvarande avsättningsmöjligheter, inte föreslås innebära en tidsbegränsning för återföring. Sammantaget anser utredningen därmed att en procentsatssats för avsättning bör sättas till 40 %.⁹⁷

Avseende vilka som ska omfattas av reglerna om företagsfond föreslår utredningen att reglerna ska gälla för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag eller i delägarbeskattade juridiska personer som hör hemma i en annan stat inom EES. Vidare föreslås att de som tillämpar reglerna om förenklad räntefördelning inte ska omfattas av reglerna om företagsfond.⁹⁸

Vidare föreslås att de som använder sig av förenklad räntefördelning inte får använda sig av reglerna om företagsfond. Anledningen härtill är att syftet med den förenklade räntefördelningen är att näringsidkaren inte ska behöva göra

⁹⁵ SOU 2014:68, s. 148.

⁹⁶ Rydin, s. 5.

⁹⁷ SOU 2014:68, s. 149.

⁹⁸ SOU 2014:68, s. 151 f.

den beräkning av ett kapitalunderlag som är en förutsättning för avsättning till företagsfonden.⁹⁹

⁹⁹ SOU 2014:68, s. 153.

6 Synpunkter på förslaget

6.1 Skatteverket

Skatteverket ställer sig, i sitt remissvar, bakom uppfattningen att det är viktigt att förenkla skattereglerna för enskilda näringsidkare och fysiska handelsbolagsdelägare. Samtidigt anser Skatteverket att utredningen förslag innebär alltför många tillkommande komplikationer i vissa avseende och ger ett för stort utrymme för skatteplanering, varför Skatteverket hellre ser att nuvarande regler behålls framför att genomföra utredningens förslag i sin helhet. Skatteverket menar således att de enbart ställer sig bakom ett införande av reglerna i enlighet med utredningens förslag om vissa korrigeringar görs.¹⁰⁰

Skatteverket framhåller att den föreslagna räntebeläggningen av företagsfonden inte är en praktisk lösning. Rent teoretiskt är det felaktigt att få göra räntefördelning på ett obeskattat kapital. Enligt nuvarande system reduceras kapitalunderlaget med obeskattade reserver och så som utredningens förslag är konstruerat hade det inneburit att kapitalunderlaget påverkar företagsfonden och att företagsfonden i sin tur påverkar kapitalunderlaget, menar Skatteverket. Sammantaget anses det alltså orimligt att indirekt få göra en räntefördelning på obeskattat kapital och en lösning skulle, enligt Skatteverket, vara att ändra procentsatsen för beräkning av schablonintäkten så att den motsvarar den procentsats som får användas i räntefördelnings-sammanhang. Det sagda hade därmed gett samma effekt som om företagsfonden minskade kapitalunderlaget. Skatteverket styrker sin synpunkt genom att framhålla att utredningens förslag innebär en lösning som är teoretiskt felaktig eftersom man inte ska få räntefördela på obeskattat kapital.¹⁰¹

6.2 Svenskt näringsliv

Sammanfattningsvis ställer sig svenskt näringsliv negativt till förslagen i utredningen och menar att de sammantaget innebär sådana försämringar att de inte kan läggas till grund för lagstiftning. Först och främst menar Svenskt näringsliv att utredning brister i det hänseende att den inte följer de av regeringen uppställda direktiven som föranledde utredningen. I direktiven angavs att utredningen ska utvärdera och försöka förenkla skattereglerna för enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare. Utvärderingen har till syfte att undersöka huruvida skattereglerna används i det omfattning som är möjlig och om de inte gör det, vad anledningen därtill är. Resultatet av utvärderingen är det som ska ligga till grund för de förslag som sedan presenteras. Vidare framgår det av direktivet att neutralitet vid beskattningen

¹⁰⁰ Skatteverkets remissvar, s. 1 ff.

¹⁰¹ Skatteverkets remissvar, s. 18 f.

av olika företagsformer så långt som möjligt ska upprätthållas. Svenskt näringsliv menar att en sådan utvärdering av nuvarande skatteregler som direktiven anger inte har företagits och anser att det därmed är svårt eller, i vissa fall, omöjligt att analysera och värdera behoven av förändring. Förslagen är så pass långtgående att det krävs djupa analyser avseende konsekvenser för berörda näringsidkare. Vidare, menare svenskt näringsliv, måste den konsekvensanalysen i sin tur ta sikte på förslaget som helhet avseende hur det kommer drabba enskilda företag och dessutom beakta att företagens situationer skiljer sig åt, exempelvis beroende på kapitalintensitet, kapitalstruktur och känslighet för konjunktursvängningar.¹⁰²

Vidare menar Svenskt näringsliv att det föreslagna systemet med företagsfond innebär att avsättningsmöjligheter kraftigt försämras för den enskilda näringsidkaren. Samtidigt föreslås ett nytt kapitalunderlag som, enligt svenskt näringsliv, har sådana brister att de regler som är knutna till det inte kommer kunna uppnå. Vidare anförs att införandet av företagsfonden innebär att periodiseringsfonden slopas för enskilda näringsidkare, ett system som har fungerat bra. Det är av nämnda anledningar som svenskt näringsliv i sitt remissvar stället sig negativ till de förslag som lägg fram genom utredningen.¹⁰³

Avseende förslaget om införande av företagsfond framhåller svenskt näringslivs följande. Syftet men nuvarande avsättningsmöjligheter är dels att skapa förutsättningar för resultatutjämnning mellan år, dels till att ge ett ökat utrymme för näringsidkaren att använda vinstmedel till investeringar i verksamheten. Vidare är avsättningsmöjligheterna en central faktor för ett legitim och fungerande beskattning av enskilda näringsidkare. De är även av stor betydelse för att skapa neutralitet jämfört med systemet för beskattning av aktiebolag och dess ägare. Av utredningen framgår att en minskning av antalet fonder och konton kommer innebära en förenkling för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag, men svenskt näringsliv framhåller att konsekvenserna av det sagda inte redogörs för i utredningen.¹⁰⁴

Svenskt näringsliv framhåller även att enligt direktiven är ett av syftena med utredningen att öka nyttjandegraden av reglerna, vilket de menar inte stämmer överens med det faktum att förslaget begränsar utrymmet för användning. Avsättningsutrymmet som följer av företagsfonden kan jämföras med nuvarande avsättning till både periodiseringsfond och expansionsfond och enbart en sådan översiktlig jämförelse visar att avsättningsmöjligheterna försämras genom de föreslagna ändringarna, menar svenskt näringsliv. Sammanfattningsvis menar svenskt näringsliv att möjligheten att använda periodiseringsfond inte bör avskaffas för enskilda näringsidkare. Vidare anser de att skattereglerna för enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare visserligen är i stort behov av förändring och förenkling, men att utredningen

¹⁰² Svenskt näringslivs remissvar, s. 1 ff.

¹⁰³ Svenskt näringslivs remissvar, s. 3 f.

¹⁰⁴ Svenskt näringslivs remissvar, s. 5.

är så pass bristfällig att den inte bör ligga till grund för lagstiftning enligt dess nuvarande lydelse.¹⁰⁵

6.3 Sveriges advokatsamfund

Sveriges advokatsamfund anser att vissa delar av utredningen leder till bristande neutralitet mellan företagsformer och även företagsekonomiskt omotiverade nackdelar. Därmed bör de delarna, enligt advokatsamfundet, utredas ytterligare innan eventuella förändringar i lagstiftningen sker. En av huvuddelarna för advokatsamfundets kritik avser att periodiseringsfonden föreslås ersättas med företagsfonden. Kritiken består i den förlorade möjligheten till resultatutjämnning för den företagstypen som ofta saknar ett betydande kapitalunderlag och därmed inte kan använda sig av företagsfonden. Enligt Advokatsamfundet väger nackdelarna som drabbar dessa näringsidkare tyngre än de förenklingsarna som följer av införandet av företagsfonden.¹⁰⁶

Advokatsamfundet utvecklar sin kritik och menar att syftena med periodiseringsfonder är bl.a. att möjliggöra förlustutjämnning bakåt i tiden och öka möjligheten för företag till investeringar med eget kapital. Vidare anser Advokatsamfundet att periodiseringsfonder är ett enkelt och välfungerade system och anser att möjligheten till resultatutjämnning genom periodiseringsfond bör behållas och kunna användas som alternativ till den föreslagna företagsfonden. Att slopa periodiseringsfondssystemet, såsom föreslås i utredningen, av förenklingskäl är därmed inte motiverat enligt Advokatsamfundet. De framhåller även att förenklingsarna som följer att slopan det av den möjligheten inte skulle uppfattas som särskilt önskvärt för de näringsidkare som förlorar möjligheten till förlustutjämnning bakåt i tiden och därmed försätts i en sämre ekonomisk situation än den som rådde innan ändringarna.¹⁰⁷

6.4 Övriga remissyttranden

I stort sätt framförs liknande åsikter och kritik i övriga yttranden som i de ovan anförda. Det finns även yttrande som överhuvudtaget inte berör den del av förslaget som avser företagsfonden och slopan det av vissa avsättningsmöjligheter för enskilda näringsidkare.¹⁰⁸

I övrigt är remissinstanserna överlag positiva till utgångspunkten i förslaget till den del som avser att förenkla skattereglerna för enskilda näringsidkare. Dock verkar den allmänna uppfattningen hos remissinstanserna vara att utredningen är bristande i flera avseenden. Uppfattningen grundas i att inte

¹⁰⁵ Svenskt näringslivs remissvar, s. 6 ff.

¹⁰⁶ Sveriges advokatsamfunds remissvar, s. 1.

¹⁰⁷ Sveriges advokatsamfunds remissvar, s. 2.

¹⁰⁸ Jämför Bokföringsnämndens remissvar, s. 1.

tillräckliga konsekvensanalyser och utredningar har företagits för de föreslagna förändringarna, dvs. i sin förlängning att utredningen inte är tillräcklig för att ligga till grund för beslut om lagstiftning.¹⁰⁹

FAR framhåller en positiv inställning till möjligheten att fördela inkomsten över åren, men menar samtidigt att den föreslagna företagsfonden innebär alltför många negativa effekter för framförallt nystartade företag. Genom nuvarande reglering möjliggörs inkomstfördelning för ett företag mellan åren utan att det finns ett kapitalunderlag i företaget. FAR anser att det är av betydelse att denna möjlighet behålls, förslagsvis genom att låta avsättning till periodiseringsfond finnas kvar som ett alternativ till de föreslagna reglerna. Vidare anser FAR att företagsfonden inte bör räntebeläggas. Avsättningen till företagsfonden ska, enligt förslaget, inte beskattas utan istället ska avsatt belopp räntebeläggas. Denna modell innebär ett likställande av ränteberäkningen på periodiseringsfonder i aktiebolag med ränteberäkning på företagsfonden hos enskilda näringsidkare. Eftersom räntebeläggningsavseende företagsfond inte får ingå i företagets fördelningsbara inkomst blir den effektiva beskattningen väsentligt högre. FAR anser, utifrån det sagda, därmed att företagsfonden inte ska räntebeläggas.¹¹⁰

Liksom övriga remissinstanser är även Företagarna positiva till en förenkling av skattereglerna för enskilda näringsidkare, men menar att förslaget inte kan genomföras i nuvarande skick. Företagarna framhåller att det enligt nuvarande reglering finns möjlighet för de minsta företagen att sätta av medel till periodiseringsfond, räntefördelning och expansionsfond. Periodiseringsfonden är den enklaste av dessa metoder och gör det möjligt för små företag att utjämna resultatet mellan år och expandera verksamheten med obeskattat kapital. Företagarna anser att möjligheten för avsättning till periodiseringsfond bör finnas kvar. Enligt nuvarande regler är det möjligt för ett företag att sätta av hela sin vinst till expansionsfond, medan förslaget innebär att företagsfonden begränsas till 40 procent av den fördelningsbara inkomsten samtidigt som periodiseringsfond slopas. Företagarna menar att en sådan kraftig begränsning av avsättningsmöjligheter i mindre företag inte bör göras. Vidare framhålls att utredningen inte tillräckligt har analyserat effekterna av en sådan begränsning.¹¹¹

6.5 Särskilt yttrande

Ett av de särskilda yttrandena är skrivet av experterna Fritsch, Hellenius, Palmgren, Rydin och Werkell. Av yttrandet framgår att författarna är av uppfattningen att möjligheterna till sparande av vinstmedel i företaget, som förslaget innebär, ger förenklingsvinster samtidigt som systemet ger utrymme för att åstadkomma en relativt hög grad av neutralitet i beskattningen. Av yttrandet framgår vidare att de minsta företaget som saknar kapitalunderlag

¹⁰⁹ Jämför FAR:s remissvar, s. 1; Företagarnas remissvar, s. 2.

¹¹⁰ FAR:s remissvar, s. 2.

¹¹¹ Företagarnas remissvar, s. 3.

av någon omfattning skulle förlora en enkel och väl fungerade metod för resultatutjämnning genom att periodiseringsfonden avskaffas. Det sagda innebär en onödig försämring för denna grupp, enligt experterna. Därmed anses att periodiseringsfonden bör finnas kvar för de minsta företagen. Dock skulle förslaget innebära en välkommen förenkling för verksamheter av lite större omfattning.¹¹²

Den huvudsakliga synpunkten som framförs i det särskilda yttrandet är att det hade varit bättre med två parallella system; ett för de minsta företagen och ett för verksamheter av större omfattning. En sådan ordning skulle, ur det enskilda företagens synvinkel, inte anses betungande eftersom företaget endast tillämpar ett av systemen och enligt författarna torde det ses som naturligt vilket system som passar vilket företag.¹¹³

Vidare framförs kritik gentemot en räntebeläggning av företagsfonden. Enligt nuvarande reglering är periodiseringsfonden, av förenklingsskäl, inte räntebelagd för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. För aktiebolag är sådana avsättningar räntebelagda, vilket har fått kritik då det medför att många bolag därmed avstår från att göra avsättningar. Liksom vissa remissinstanser, anser författarna i yttrandet att en tidspärr är att föredra framför en räntebeläggning om en utförlig analys hade visat att en begränsning av företagsfonden måste finnas.¹¹⁴

I yttrandet framförs en del synpunkter ur de större företagens perspektiv, bl.a. frågan om neutralitet. Nuvarande reglering infördes utifrån ett önskemål om ökad neutralitet med den beskattning som gäller för aktiebolag. Dagens avsättning som kan göras till expansionsfond har till syfte att möjliggöra en beskattning likvärdig den som är gällande avseende vinstmedel som behålls i aktiebolag, genom att avsättningen medför att vinstmedel som inte tas ut för privat konsumtion åläggs en skattesats motsvarande bolagsskattesatsen. Reglerna om expansionsfond skapar förutsättningar för dels en principiellt korrekt beskattning, dels skapar neutralitet gentemot verksamheter som drivs i form av aktiebolag. Enligt experterna som har författat yttrandet innebär förslaget med företagsfonden visserligen en bra förenkling, men riskerar samtidigt att urholka neutraliteten och funktionaliteten i systemet på ett sätt som inte motsvarar förenklingsvinsten.¹¹⁵

6.6 Sammanfattning

En åsikt gemensam för samtliga skrivelser med anledning av SOU 2014:68 är att de förslaget i sin helhet inte är tillräckligt utrett. En genomgående synpunkt är att målet med utredningen – att förenkla beskattningsreglerna för enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare – är en positiv ansats för

¹¹² SOU 2014:68, s. 317 ff.

¹¹³ SOU 2014: 68, s. 319.

¹¹⁴ SOU 2014:68, s. 322.

¹¹⁵ SOU 2014:68, s. 321.

att förbättra dagens system. Dessvärre anser majoriteten som yttrat sig över utredningen att det visserligen är ett positivt motiv till de förslag lägg fram, men att konsekvenserna av dessa inte har utretts tillräckligt för att kunna lägga utredningen till grund för lagstiftning.

Utredningen föreslår, som sagt, att företagsfonden ska räntebeläggas, vilket kritiserats genom skrivelserna. Den genomgående uppfattningen är att det kommer skapa problem och om en begränsning måste göras borde det ske genom en tidsspärr istället för genom räntebeläggning.

Vidare verkar det, utifrån synpunkterna på förslaget, finnas en dragkamp mellan å ena sidan neutralitet i beskattningen mellan verksamheter bedrivna i olika företagsformer, å andra sidan vikten av att ha ett enkelt och tillämpningsbart system för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. Remissinstanserna är eniga om att ambition att förenkla skattereglerna för denna grupp företagare är viktigt och positivt, men att konsekvenserna måste analyseras djupare innan ny lagstiftning på området kan ske.

7 Analys och sammanfattande slutsatser

7.1 Resultatutjämnning

Inom svensk skatterätt råder principen om beskattningsårets slutenhet, men samtidigt finns en lång tradition av möjligheter till avsteg från principen i syfte att åstadkomma resultatutjämnning över tiden. En isolerad beskattning av vinster hänförliga till en viss tidsperiod, utan någon hänsyn till tidigare eller senare års förluster, måste anses orimligt dels med beaktande av företagets ekonomi, dels utifrån skatteförmåga över tiden. Relativt snart efter att man lagstadgat principen om beskattningsårets slutenhet ansågs den omodern. Det ansågs finnas ett behov av uppmjukning av principen. Under lång tid löstes problematiken genom att företagen tilläts skapa mer eller mindre dolda redovisningsmässiga reserver som inte fanns reglerade skatterättsligt. Det var dock inget önskvärt beteende utifrån å ena sidan lagstiftarens synvinkel, å andra sidan ett rättviseperspektiv.

Inte långt senare infördes en lagstiftning om fri avskrivningsrätt och generösa lagerreserveringsmöjligheter. Möjligheten till avsteg från beskattningsårets slutenhet innebär att en förlust som uppkommer vid beräkning av den skattepliktiga inkomsten ett år får avräknas mot vinster hänförliga till andra år.

Före skattereformen fanns fler möjligheter till skattemässiga reserveringar, men systemet fick utstå kritik för att vara ekonomiskt ineffektivt. Investeringsfondssystemet var den avsättningsmöjlighet som främst användes före reformen. Systemet innebar i stora drag att företag kunde dra av delar av vinsten före beskattning för att sedan använda dessa för återinvesteringar i verksamheten. Investeringsfondssystemets införande hade ett bakomliggande politiskt syfte att styra företagens beteende och investeringsmönster. För att uppnå detta syfte förenades avsättningen med krav på insättning på visst konto. Systemet fick inte den genomslagskraft som regeringen hade hoppats på, vilket borde kunna förklaras av att företagen i första hand använde sig av nedskrivning och fri värdering av inventarier som inte var förenat med något krav eller i övrigt någon offentlig kontroll.

Genom skattereformen var syftet att bredda skattebasen och sänka skatterna. Syftet var även att öka neutraliteten och förenkla regelverket. Det tidigare systemet uppvisade brister i neutraliteten då företag med upparbetade vinstmedel som kunde användas för investeringar i den egna verksamheten gynnades framför nystartade och yngre företag. För att uppfylla dessa syften infördes skatteutjämningsreserven, även kallad surven. Genom att surven skulle knytas till det egna kapitalet skulle det uppnås en utjämnning av finansieringskostnaderna för eget och främmande kapital. Surven var den första lagreglerade möjligheten att åstadkomma viss kvittningsmöjlighet av

förluster mot tidigare års vinster. Den var tillämplig även på enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag och anpassades för denna grupp företagare. Trots att skatteutjämningsreserven var ett stort steg i rätt riktning avseende en öppen resultatutjämnning fick systemet utstå kritik för sin komplexitet.

Surven slopades och ersattes med periodiseringsfonden och expensionsmedel. Reglerna om periodiseringsfond var en klar förenkling jämfört med reglerna för surven. Huvudskälen för införande av periodiseringsfonden var att underlätta egenfinansiering av investeringar och möjliggöra förlustutjämnning bakåt, alltså ytterligare ett viktigt steg gentemot en öppen resultatutjämnning. Periodiseringsfonden var, till skillnad från dess företrädare, inte knuten till någon specifik tillgång.

Expansionsfonden infördes i syfte att enskilda näringsidkare skulle ges möjlighet att investera i verksamheten på liknande sätt och med samma skattekonsekvenser som fåmansägda aktiebolag. Detta var därmed ytterligare ett steg mot att uppnå neutralitet.

De nu aktuella föreslagna ändringarna, genom utredningen SOU 2014:68, av beskattningsreglerna för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag syftar huvudsakligen till att förenkla regelverket. Det framgår av utredningen att nuvarande reglering infördes med syfte att uppnå neutralitet genom att få mer aktiebolagsliknande inkomstskatteregler även för enskilda näringsidkare. Det lyfts att det inte råder någon brist i neutraliteten avseende nuvarande regleringen, men att det sagda har inneburit onödigt komplexa regelverk. Lagrådet har sedan införandet av nuvarande regler kritiserat utformningen av dem för dess komplexitet, men ändå är det först nu frågan tas upp på riktigt. Det har, i motsättning till Lagrådets kritik, framlyfts att regelverket är frivilligt, men Lagrådet menar att det inte gör det lättare att acceptera komplexiteten.

Utredningen föreslår en helt ny reserveringsmöjlighet, företagsfonden, som föreslås ersätta alla nuvarande fonder förutom ersättningsfonden. Hur företagsfonden föreslås vara konstruerad framgår av kapital fem. Kritiken som framställts mot den föreslagna reserveringsmöjligheten är att den kraftigt begränsar möjligheten till resultatutjämnning för de företag som ofta saknar ett betydande kapitalunderlag och därmed inte kommer kunna använda sig av företagsfonden. Vidare framhåller majoriteten av de som yttrat sig över utredningen att förslaget leder till bristande neutralitet mellan företagsformer.

Den huvudsakliga kritiken som lyfts avseende företagsfonden är att den föreslås ersätta periodiseringsfonden. Utredningen framhåller att ett motiv till införandet av företagsfonden är att öka nyttjandegraden av reglerna, men jag anser, liksom merparten av remissinstanserna, att det praktiskt torde bli tvärtom. Huvudskälet till denna åsikt ligger i att konsekvenserna av införandet och främst ersättandet av periodiseringsfonden inte har gjort i någon vidare omfattning.

Det går, enligt min mening, således inte av utredningen att utläsa konsekvenserna av att slopa periodiseringsfonden. Det är svårt att få en klar bild av vilka delar av periodiseringsfonden som faktiskt inte ersätts av företagsfonden. Inte heller går det att utläsa någon grundligare utredningen avseende konsekvenserna för vissa företagstyper som följer av införandet av företagsfonden. En djupare utredning och analys av konsekvenser är, enligt min åsikt, av särskild vikt då periodiseringsfondssystemet anses vara ett välfungerande system, utifrån de synpunkter som lyfts fram.

7.2 Förenklingsaspekter

Utredningen som ligger till grund för förevarande uppsats tar utgångspunkt i att försöka förenkla skattereglerna för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. Direktivet uttrycker som sagt att utredningen ska företas och att eventuella förändringar eller förslag på nya regler ska presenteras därefter. Det framgår vidare att principen om neutralitet vid beskattning av olika företagsformer ska upprätthållas så långt det är möjligt. Att direktivet är utformat på nämnda vis torde, enligt min mening, tyda på att det dels finns en förståelse för avvägningen mellan neutralitet och förenkling, dels att neutraliteten får ge vika för att uppnå förenkling i reglerna i detta fall. Det är dock oklart hur de positiva förenklingsaspekterna ska vägas mot brister i neutralitet. Enligt min uppfattning är det den viktigaste frågan som följer av utredningen

Majoriteten av remissinstanserna anser att någon djupgående utredning och konsekvensanalys inte har gjorts och att förslaget därmed inte är tillräckligt för att kunna ligga till grund för lagstiftning. Jag anser, liksom de flesta remissinstanser, att utgångspunkten i utredningen är positiv och att det finns anledning att se över skattereglerna för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. Ett tydligt tecken på att det nuvarande regelverket är komplext och svårtillämpligt för denna grupp företagare är att reserveringsmöjligheterna inte används i någon större utsträckning. Det är därmed av vikt att utreda anledningen därtill, eventuellt förändra regelverket eller ge förslag på ny reglering.

De förenklingsaspekter kring avsättningsmöjligheter för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag som framgår av utredning är främst att avsättning inte ska ske genom sex olika fonder och att de möjligheter som ska finnas ska konstrueras på ett mindre komplicerat sätt. Utredningens ambition var, som tidigare nämnt, att minska såväl den administrativa bördan som komplexiteten. Jag anser, liksom remissinstanserna, att det syftet visserligen uppnåtts, men att konsekvenserna som följer av förändringarna inte utretts i tillräcklig omfattning. Inom dessa konsekvenser måste neutralitetsaspekterna, enligt min mening, anses rymma.

7.3 Neutralitetsaspekter

Neutralitetsprincipen i skattesammanhang kan åberopas av flera anledningar. Ett exempel är att reglerna ska vara utformade så att valet av verksamhetsform i möjligaste mån inte ska styras av skattereglernas utformning.

Redan i början av 1980-talet gjordes försök att uppnå neutralitet i beskattningen mellan enskilda näringsidkare samt handelsbolagsdelägare och aktiebolag. Genom skattereformen uppnåddes viss neutralitet genom införandet av expansionsfonden, vilken syftade till att enskilda näringsidkare skulle kunna sätta av medel som beskattades på samma sätt som när vinstmedel fonderades i ett enmansaktiebolag. Det sagda framfördes av utredningen till skattereformen som därmed även föreslog att samma regler skulle gälla för delägare i handelsbolag.

I direktivet till förevarande utredning sägs det att nuvarande regelverk ska utvärderas och förenklas. Remissinstanserna är eniga om att ambitionen bakom utredningen är positiv, om inte också nödvändig, men att de föreslagna ändringarna inte kan anses motsvara den bästa lösningen om inte en omfattande utredning och konsekvensanalys görs. Vidare framgår det av direktivet att samtliga förslag ska upprätthålla principen om neutralitet i beskattning av olika företagsformer i så hög utsträckning som möjligt. Det kan ifrågasättas om inte direktivet i detta hänseende avser att neutraliteten i vart fall inte ska minska i jämförelse med nuvarande reglering. Jag är av uppfattningen att detta måste vara underförstått och att utredningen därmed la stor vikt vid att enbart förenkla, vilket i sin tur medförde att neutralitetsaspekten kom i andra hand. Genom att det ständigt vid förändringar inom svensk skatterätt pågår en kamp mellan å ena sidan full neutralitet, å andra sidan förenkling blir det ofrånkomligt att det i slutändan blir en prioriteringsfråga för varje enskild fråga eller förändring.

Periodiseringsfonden medför möjlighet till förlustutjämning bakåt, s.k. carry back. Genom att slopa periodiseringsfonden för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag försvinner möjligheten till carry back helt för denna grupp företagare, vilket enligt min mening är ett stort steg i fel riktning avseende neutralitet. Det man kan fråga sig är då om det är att ses som ett nödvändigt steg för att uppnå en den förenkling som eftersträvas i regelverket. Enligt en del remissvar, såväl som vad som framkommer av det särskilda yttrandet, borde periodiseringsfonden finnas kvar och därmed utgöra ett alternativt system till den föreslagna företagsfonden. Det sagda innebär visserligen ingen stor förändring avseende en förenkling av nuvarande reglering, men eftersom företagsfonden föreslås som ett alternativ kanske det därmed kan bli en godtagbar lösning avseende både neutralitet och förenkling.

I utredningen förslås även att avsättning till företagsfonden inte ska beskattas, så som gäller för avsättning till expansionsfond. Utredningen framhåller här att de prioriterar förenkling framför fullständig neutralitet i jämförelse med beskattning av bolag. Istället föreslås en räntebeläggning av företagsfonden.

Enligt nuvarande reglering påförs aktiebolag en ränta på avsättning till periodiseringsfonder, men av förenklings skull har det inte införts en liknande ränta på enskilda näringsidkare. Utredningen framhåller i detta avseende att det är av vikt att väga förenkling mot neutralitet mellan olika företagsformer. Vidare sägs att företagsfonden föreslås beläggas med en ränta liknande den som idag gäller för aktiebolags avsättning till periodiseringsfond. Genom en sådan räntebeläggning menar utredningen att neutraliteten upprätthålls.

Det är intressant att genom det nyss nämnda se hur utredningen slits i valet mellan förenkling och neutralitet. Vid ett vägskäl är det tydligt att förenklings skäl väger tyngre, medan utredarna vid ett annat beslut kommer fram till att det är viktigare att upprätthålla neutraliteten. Jag anser, som tidigare nämnt, att det alltid är en konflikt mellan förenkling och neutralitet, men det hade varit intressant att i utredningen tydligare redogöra för hur en avvägning har skett i respektive förslag.

7.4 Avslutande kommentarer

Utifrån ovanstående framställning anser jag att problematiken avseende reserveringsmöjligheter specifikt och skatteregler i stort ligger i att full neutralitet endast kan uppnås på bekostnad av förenkling. Strävan efter full neutralitet har historiskt sätt medfört att reglerna är komplexa och svårtillämpliga för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. Det sagda medför att denna grupp företagare i avsevärt mindre utsträckning använder sig av systemen, vilket inte kan accepteras. Detta gäller även enligt nuvarande reglering, vilket är en anledning till att den aktuella utredningen har företagits.

Enligt min mening vinner en sådan utredning gehör enbart om förslagen i förhållande till nuvarande system har analyserats ingående. Visserligen är utgångspunkten i utredningen positiv i den mån syftet är att förenkla skattereglerna för enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare, men jag anser att de vinster som erhålls genom de föreslagna ändringarna inte väger upp förlusterna. Om utredningen leder till lagstiftning erhålls ett system som är lätt att tillämpa och pedagogiskt konstruerat, men innebär samtidigt ett system helt olikt det som gäller för aktiebolag och som inte är tillämpligt för företag utan ett betydande kapitalunderlag. En djupare utredning och analys bör även kunna visa om det finns ett alternativt sätt att förenkla regelverket och som samtidigt inte medför bristande neutralitet i förhållande till hur neutraliteten enligt nuvarande reglering upprätthålls.

Jag är av uppfattningen att de nackdelar som följer av förslaget inte kan anses vägas upp av de fördelar det innebär. Jag tror att det mycket väl kan bli så att vissa neutralitetsaspekter får ge vika för ett förenklat system för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag, men det ska i så fall följa av ett djupgående utredning av eventuella konsekvenser av ett sådant system.

Huruvida föreslagna ändringar kommer leda till lagstiftningen är en politisk fråga och därmed inget jag avser uttala mig om eller spekulera i. Det som jag anser är av intresse för framställningen är hur avvägningen mellan neutralitet och förenkling ska ses på. Den neutralitet lagstiftaren har att anpassa sig till behöver i alla avseenden inte likna den neutralitet som tillämpande myndighet eller den skattskyldige ställer krav på. I en utredning, liknande den nu aktuella, blir det därför av ännu större vikt att väga de aspekter som lagstiftaren har att iaktta mot de effekter desamma kommer få för de tillämpande myndigheterna och de företag som omfattas av ändringarna.

Sammantaget är jag av uppfattningen att direktivet till utredning måste förstås som att förenkling bör ske i den mån neutralitetsaspekterna inte försämras avsevärt i jämförelse med nuvarande system. Det är således underförstått att förenklingen kommer ske på bekostnad av neutralitet såtillvida konsekvenserna av det sagda har utretts och ansetts godtagbart. Jag är av uppfattningen att den förevarande utredningen inte har analyseras eventuella konsekvenser av denna kompromiss tillräckligt. Om förslaget inte leder till lagstiftningen enligt nuvarande utformning medges förhoppningsvis mer tid och resurser för att utveckla förslaget ytterligare.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 1989:34 *Reformerad företagsbeskattning*

SOU 1991:100 *Neutral företagsbeskattning*

SOU 1992:67 *Fortsatt reformering av företagsbeskattningen*

SOU 2014:40 *Neutral bolagsskatt – för ökad effektivitet och stabilitet*

SOU 2014:68 *Förenklade skatteregler för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag*

Propositioner

Prop. 1993/94:50 *Fortsatt reformering av företagsbeskattningen*

Prop. 1993/94:234 *Vissa inkomst- och företagsskattefrågor m.m.*

Prop. 1999/2000:2 *Inkomstskattelagen*

Litteratur

af Klecker, Bengt: *Resultatutjämnning mellan olika beskattningsår*, Kungl. Boktryckeriet P.A Norstedts & Söner, Stockholm, 1948.

Agell, Jonas, Mäler, Karl-Göran & Södersten, Jan (redaktör): *Ekonomiska perspektiv på skattereformen*, Norstedts, Stockholm, 1990.

Edenhammer, Hans, Norberg, Claes & Thorell, Per: *Företagens redovisning*, 7 uppl., Iustus förlag, Göteborg, 1996.

Fernlund, Carl-Gustav, Gunne, Cecilia, Hansson, Ingemar, Kristoffersson, Anders och Södersten, Bo: *Skattereformen: det nya skattesystemet*, Allmänna förlaget, Stockholm, 1990.

Karlsson, Ingvar: *SURV: allt om skatteutjämningsreserven för företag, högskolor och kursverksamhet*, Almqvist & Wiksell ekonomiförlag, Malmö, 1992.

Lehrberg, Bert: *Praktisk juridisk metod*, 6 [uppdaterad och omarb.] uppl., Institutet för bank- och affärsjuridik (IBA), Uppsala, 2010.

Lodin, Sven-Olof, Lindencrona, Gustaf, Melz, Peter, Silfverberg, Christer & Simon-Almendal, Teresa: *Inkomstskatt – en läro-och handbok i skatterätt*, 15 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2015.

Malmer, Håkan, Persson, Annika och Tengblad, Åke: *Århundradets skattereform – uppföljning av skattereformen 1990-91*, Norstedt, Stockholm, 1994.

Mattsson, Nils: *Skattepolitik*, 5 uppl., Iustus, Uppsala, 1996.

Norr, Martin: *Reserves for future investment: a swedish tax incentive*, International Bureau of documentation, Amsterdam, 1974.

Pelin, Lars: *Skattereformen 1990 och 1991*, Juristförlaget, Lund, 1990.

Pelin, Lars: *Skattereformen och fortsatt reformerande: med några besvärliga skatterättsliga frågor*, 5 [omarb.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 1995.

Samuelson, Lars: *Förlustutjämnning – en skatterättslig studie*, Iustus förlag, Göteborg, 1994.

Tjernberg, Mats: *Periodiseringsfonder – och andra obeskattade reserver*, Iustus förlag, Uppsala, 2004.

Artiklar

Rydin, Urban: *Ett nytt neutralt och förenklat skattesystem för de enskilda näringsidkarna* i: Svensk Skattetidning 2014:8, s. 548-569.

Tikka, Kari S: *Om principer vid tolkningen av skattelag* i: Skattenytt 2004:11, s. 656-663.

Wiman, Bertil: *Underskottsavdragslagen* i: Skattenytt 1994, s. 715-738.

Remissinstansers skrivelser

Bokföringsnämndens remissvar: *Skatteförenklingsutredningens betänkande Förenklade skatteregler för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag*, (SOU 2014:68) Fi2014/3383, 13 februari 2015, Dnr: 14-130.

FARs remissvar: *SOU 2014:68 Förenklade skatteregler för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag (Fi2014/3383)*, Göteborg den 16 februari 2015.

Företagarnas remissvar: *Remissyttrande Förenklade skatteregler för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag* SOU 2014:68, 16 februari 2015,

Skatteverkets remissvar: *Remissvar gällande Skatteförenklingsutredningens betänkande "Förenklade skatteregler" (SOU 2014:68)*, 9 februari 2015, Dnr: 131 645591-14/112.

Svenskt näringslivs remissvar: *Remissyttrande avseende betänkta Förenklade skatteregler för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag (SOU 2014:68)*, 16 februari 2015, Dnr: 190/2014.

Sveriges advokatsamfunds remissvar, 12 februari 2015, R-2014/2058.